

Οδηγός

για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του βιβλίου

«Ο κόσμος από την αρχή»

ΚΕΟΙ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

unicef

Συγγραφείς: Κατερίνα Σαρρή, Κωνσταντίνος Μπίκος
Εικονογράφηση: Μυρτώ Δεληβοριά

Οδηγός

για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του βιβλίου
«Ο κόσμος από την αρχή»

Συγγραφείς: Κατερίνα Σαρρή, Κωνσταντίνος Μπίκος

Εικονογράφηση: Μυρτώ Δεληβοριά

ΚΕΟΙ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

unicef

Πινδάρου 2, 10671, Αθήνα
Τηλ: 210 3898022
www.kethi.gr, e-mail: kethi@kethi.gr

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από το ΚΕΘΙ και τη UNICEF, η οποία έλαβε χρηματοδότηση για το σκοπό αυτό από το Γραφείο Πληθυσμού, Προσφύγων και Μετανάστευσης των Ηνωμένων Πολιτειών.

UNICEF Greece Country Office
www.unicef.org/greece
e-mail: greece@unicef.org

Οδηγός για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του βιβλίου της Ελένης Κατσαμά «Ο κόσμος από την αρχή»

Έκδοση:
Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας © 2020
UNICEF © 2020

Συγγραφή:
Κατερίνα Σαρρή & Κωνσταντίνος Μπίκος

Επιστημονική επιμέλεια: ΚΕΘΙ & UNICEF

Εικονογράφηση: Μυρτώ Δεληβοριά

Εκτύπωση και Βιβλιοδεσία: Εκδόσεις ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ

Δεν επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλον, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία.

Πρώτη έκδοση: Δεκέμβριος 2020

ISBN ΚΕΘΙ: 978-960-6737-43-5

ISBN UNICEF: 978-618-85183-0-8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΕΘΙ	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ UNICEF	9
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΔΗΓΟ	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Α΄ ΜΕΡΟΣ	13
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	13
1.1 Βία κατά των γυναικών (έμφυλη βία)	13
1.2 Μορφές και είδη έμφυλης βίας	16
1.3 Χρήσιμες πηγές για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα βίας κατά των κοριτσιών και των γυναικών	18
2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «Ο κόσμος από την αρχή»	20
2.1 Ο/Η εκπαιδευτικός ως εμπυκωτής/εμπυκώτρια	20
2.2 Η σημασία δημιουργίας ασφαλούς περιβάλλοντος και η ανταπόκριση του/της εκπαιδευτικού σε περιπτώσεις αποκάλυψης κακοποίησης	22
2.3 «Ο κόσμος από την αρχή» σε σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου: μαθήματα και ενότητες όπου μπορεί να ενταχθεί η θεματική της έμφυλης βίας	23
2.4 Δομή των δραστηριοτήτων και Μεθόδευση της διδασκαλίας	26
Β΄ ΜΕΡΟΣ	28
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	28
3. Εισαγωγική δραστηριότητα του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή»	28
3.1 Δραστηριότητα	30

4. ΜΑΡΙΑΝΝΑ, 14 ΧΡΟΝΩΝ	31
4.1 Πρώτη Δραστηριότητα	33
4.2 Δεύτερη Δραστηριότητα	34
4.3 Τρίτη Δραστηριότητα	35
4.4 Τέταρτη Δραστηριότητα	36
4.5 Πέμπτη Δραστηριότητα	38
4.6 Έκτη Δραστηριότητα (συστήνεται για μαθητές και μαθήτριες Λυκείου).....	39
4.7 Έβδομη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ).....	41
5. ΜΑΡΙΑ, 13 ΧΡΟΝΩΝ	42
5.1 Πρώτη Δραστηριότητα	43
5.2 Δεύτερη Δραστηριότητα.....	44
5.3 Τρίτη Δραστηριότητα	46
5.4 Τέταρτη Δραστηριότητα	48
5.5 Πέμπτη Δραστηριότητα	49
5.6 Έκτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)	50
6. ΡΩΞΑΝΗ, 15 ΧΡΟΝΩΝ	51
6.1 Πρώτη Δραστηριότητα	52
6.2 Δεύτερη Δραστηριότητα.....	54
6.3 Τρίτη Δραστηριότητα	55
6.4 Τέταρτη Δραστηριότητα.....	56
6.5 Πέμπτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ).....	57
7. ΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ	58
7.1 Πρώτη Δραστηριότητα	59
7.2 Δεύτερη Δραστηριότητα.....	60
7.3 Τρίτη Δραστηριότητα	61
7.4 Τέταρτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ).....	62
7.5 Πέμπτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ).....	63

ΓΛΩΣΣΑΡΙ	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΕΘΙ

Ο παρών Οδηγός συνοδεύει το βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή», που προέκυψε από τη συνεργασία του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) με τη UNICEF. Το βιβλίο στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των εφήβων γύρω από το θέμα της έμφυλης βίας, μέσα από την αφήγηση τριών ιστοριών που, δυστυχώς, αποτελούν πραγματικότητα.

Το νεαρό της ηλικίας δεν προστατεύει τα παιδιά από δύσκολες καταστάσεις, τα οποία ζουν μεγάλο μέρος της ζωής τους μέσα στο σχολείο, όπου κοινωνικοποιούνται και χτίζουν τις πρώτες τους σχέσεις. Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, στο ΚΕΘΙ αποφασίσαμε να υποστηρίξουμε την εισαγωγή του βιβλίου στα σχολεία, για να αποτελέσει ευκαιρία αναγνωστικού προβληματισμού και ευαισθητοποίησης για τους/τις μαθητές/τριες σχετικά με το φαινόμενο της έμφυλης βίας και της αντιμετώπισής της, αλλά και ισχυρό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών στην καθημερινή τους προσπάθεια να διαπλάσουν χαρακτήρες δυνατούς, ανεξάρτητους και ευτυχισμένους. Τον σκοπό αυτό υπηρετεί πρακτικά ο Οδηγός που κρατάτε στα χέρια σας.

«Ο κόσμος από την αρχή» μπορεί και πρέπει να φτάσει σε όλους/ες τους μαθητές και τις μαθήτριες, οι οποίοι/ες, ωστόσο, για να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν το μήνυμά του για το παρόν αλλά και το μέλλον τους, θα χρειαστούν και τη βοήθεια των εκπαιδευτικών τους. Συνεπώς, ο παρών εκπαιδευτικός Οδηγός γράφτηκε για να βοηθήσει εκπαιδευτικούς των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να μπορέσουν να προσεγγίσουν το ζήτημα της έμφυλης βίας στην τάξη και να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά μέσα από δραστηριότητες που θα τους επιτρέψουν να εκφραστούν ελεύθερα και να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης.

Υπηρετείται έτσι και ο βασικός στόχος του ΚΕΘΙ που είναι η προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς της ζωής και η εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων και ανισοτήτων. Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών είναι μία από τις μορφές που μπορεί να λάβει η εκπεφρασμένη ανισότητα των φύλων. Πρόκειται, λοιπόν, για συλλογική προσπάθεια: της Πολιτείας, της Κοινωνίας των Πολιτών και, κυρίως, της Εκπαιδευτικής Κοινότητας. Μόνον εάν κατανοήσουμε ότι η παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εργαστούμε μεθοδικά και σε κάθε πεδίο για την εφαρμογή της ισότητας των φύλων, θα μπορέσουμε να χτίσουμε από την Αρχή έναν Κόσμο με ισότητα και ελευθερία.

Εκ μέρους του ΚΕΘΙ, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), τους/τις σημαντικούς/ές ακαδημαϊκούς - συγγραφείς του Οδηγού και τους/τις εκπαιδευτικούς που συνέβαλαν στη σύνταξή του, καθώς και όλες τις συνεργάτιδες και όλους τους συνεργάτες που μας υποστήριξαν, ώστε ο Οδηγός αυτός να αποτελέσει εργαλείο καλλιέργειας κουλτούρας ισότητας και δημοκρατίας μέσα στα σχολεία μας.

Θεοδοσία Τάνταρου-Κρίγγου
Πρόεδρος του ΔΣ του ΚΕΘΙ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ UNICEF

Ο παρών Οδηγός για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή» αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος της UNICEF για την πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, με την υποστήριξη της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών, σε συνεργασία με το ΚΕΘΙ.

Μέσα από τη δραστηριοποίησή μας σε περισσότερες από 190 χώρες σε όλο τον κόσμο, με αρωγό τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναγνωρίζουμε τον κίριο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ο/η εκπαιδευτικός σε ρόλο εμπυκωτή/τριας στην πρόληψη, ευαισθητοποίηση και καταπολέμηση του φαινομένου της έμφυλης βίας.

Μέσα από την καθημερινή αλληλεπίδραση με τα παιδιά, την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης και σεβασμού και την ενεργητική οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος, όπου τα παιδιά μπορούν να αισθάνονται ασφαλή, η εκπαιδευτική κοινότητα αποτελεί βασική σύμμαχο στον αγώνα της καταπολέμησης της έμφυλης βίας και η υποστήριξή της προς το σκοπό αυτό καθίσταται πρωταρχικός μας στόχος μέσω του παρόντος Οδηγού.

Μέσω της παροχής κατάλληλων εργαλείων για την ευαισθητοποίηση και τη σωστή ενημέρωση των εκπαιδευτικών στα ζητήματα της έμφυλης βίας, στοχεύουμε στην ενδυνάμωση των μαθητών και μαθητριών έτσι ώστε να καλλιεργούν μια κουλτούρα σεβασμού μέσα από την οπτική του φύλου, να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις αποδεκτές ή όχι συμπεριφορές αλλά και να ζητούν υποστήριξη, όποτε αυτό είναι απαραίτητο.

Ελπίζουμε ότι αυτό το εργαλείο θα μπορέσει να υποστηρίξει το εκπαιδευτικό σας έργο αλλά και ότι θα προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητριών και μαθητών για την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους πάνω στα ζητήματα της έμφυλης βίας.

Luciano Caestini
Εκπρόσωπος της UNICEF Ελλάδος

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΔΗΓΟ

Ο Οδηγός για τον/την εκπαιδευτικό συνοδεύει το βιβλίο «*Ο κόσμος από την αρχή – The world anew*» που είναι γραμμένο σε τέσσερις γλώσσες και το οποίο διατίθεται στα ελληνικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο παρών Οδηγός για τον/την εκπαιδευτικό αναφέρεται στην ελληνόγλωσση έκδοση του βιβλίου και μπορεί να αξιοποιηθεί από κάθε εκπαιδευτικό, που θέλει να προβληματιστεί μαζί με τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της σε θέματα φύλου και ειδικότερα στο τεράστιο πρόβλημα που λέγεται έμφυλη βία.

Ο Οδηγός αυτός περιλαμβάνει κάποιες θεμελιώδεις θεωρητικές παραδοχές που αφορούν στο θέμα της έμφυλης βίας, παραπέμπει σε πολυάριθμους ιστότοπους, παραθέτει βιβλιογραφία για κάθε ενδιαφερόμενο/η εκπαιδευτικό και προσφέρει ικανό αριθμό από εναλλακτικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις ή σενάρια παιδαγωγικής αξιοποίησης για καθεμία από τις τέσσερις ιστορίες του βιβλίου αλλά και για το βιβλίο στο σύνολό του.

Εκτός από την συγγραφέα και τον συγγραφέα του παρόντος Οδηγού, στη δημιουργία του συνεισέφεραν σημαντικά με τις πλούσιες παιδαγωγικές γνώσεις και την εμπειρία τους από την καθημερινή τριβή τους με το ελληνικό σχολείο και την τάξη εκλεκτές/οί μάχιμες/οι εκπαιδευτικοί. Ευχαριστούμε, λοιπόν, θερμά τις υποψήφιες διδακτόρισσες κ. Ελένη Ανδρεαδέλλη (MSc και MEd), Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Περιφέρειας Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και κ. Ελένη Δελημπή (MSc και MEd), Εκπαιδευτικό Πληροφορικής στο 6^ο Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Ελευθερίου - Κορδελιού Θεσσαλονίκης, που προσέφεραν την πολύχρονη εκπαιδευτική εμπειρία τους, ώστε ο Οδηγός να ανταποκρίνεται, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στις ανάγκες των συναδέλφων τους.

***Κατερίνα Σαρρή, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Κωνσταντίνος Μπίκος, Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης***

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Οδηγός αυτός συνοδεύει το βιβλίο «*Ο κόσμος από την αρχή*» και αποτελεί ένα εγχειρίδιο που σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε, με σκοπό να διευκολύνει τον/την εκπαιδευτικό στην αξιοποίησή του.

Στο πλαίσιο της ευαισθητοποίησης των εφήβων σχετικά με την έμφυλη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών με στόχο την πρόληψη και καταπολέμησή της, το βιβλίο αυτό απευθύνεται στις Α, Β και Γ τάξεις του Γυμνασίου καθώς και στις Α και Β τάξεις του Λυκείου. Το υλικό του βιβλίου μπορεί να υποστηρίξει διαθεματικά και διεπιστημονικά τον προβληματισμό που αναφέρεται στην έμφυλη διάσταση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, στην έμφυλη διαπαιδαγώγηση των κοριτσιών και των αγοριών, στην ισότητα ανδρών και γυναικών στις επιλογές ζωής, στην αυτοδιάθεση ανεξαρτήτως φύλου, στην ισότητα των φύλων στο δικαίωμα της εκπαίδευσης αλλά και σε θέματα που σχετίζονται με τις έμφυλες μορφές του εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον.

Το βιβλίο «*Ο κόσμος από την αρχή*» μπορεί να αξιοποιηθεί σε όλους τους τύπους των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και για όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες, ανεξαρτήτως φύλου, χρώματος δέρματος, θρησκευτικών πεποιθήσεων, εθνικότητας, σεξουαλικού προσανατολισμού, κατάστασης υγείας ή αναπηρίας, ταυτότητας φύλου κ.ά. Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μπορούν να εφαρμοστούν από όλους και όλες τους/τις εκπαιδευτικούς, ανεξαρτήτως ειδικότητας. Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί η ευαισθητοποίηση και η ετοιμότητα των εκπαιδευτικών να εντάξουν στα ζητήματα που πραγματεύονται με τους μαθητές και τις μαθήτριές τους το θέμα της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών. Προκειμένου να διευκολυνθούν στην προσέγγιση του θέματος, κρίθηκε σκόπιμο να παρατεθεί στο πρώτο μέρος ένα συνοπτικό θεωρητικό πλαίσιο με αναφορά στα θεμελιώδη ζητήματα που σχετίζονται με την έμφυλη βία, το οποίο πλαίσιο σχηματίστηκε από πηγές και υλικό που έχει αναπτυχθεί από τους αρμόδιους φορείς, όπως το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΙΦ), κ.ά. Ακολουθούν ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές για την αξιοποίηση του Οδηγού, σε μια προσπάθεια διασύνδεσης του περιεχομένου του, τόσο με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών όσο και με τα νεοεισαχθέντα στο Γυμνάσιο Εργαστήρια Δεξιοτήτων, σε όλους σχεδόν τους θεματικούς τους κύκλους. Στο δεύτερο μέρος, παρατίθεται αρχικά μια εισαγωγική ενδεικτική δραστηριότητα, που αφορά στο σύνολο του βιβλίου και στη συνέχεια παρουσιάζονται και περιγράφονται αναλυτικά εκπαιδευτικές δραστηριότητες για καθεμιά από τις ιστορίες του βιβλίου, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να επιλέξει αυτές που ταιριάζουν στον/στην ίδιο/α και τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της. Με το Γλωσσάρι ολοκληρώνεται η ανάπτυξη του Οδηγού που συνοδεύει το βιβλίο. Στο τέλος, για την καλύτερη ενημέρωση του/της εκπαιδευτικού, παρατίθεται η βιβλιογραφία στην οποία στηρίχθηκε ο Οδηγός, όπως και ενδεικτική περαιτέρω βιβλιογραφία με θεματικές αναφορές και παραπομπές σε ζητήματα ισότητας φύλων και έμφυλης βίας.

Το βιβλίο «*Ο κόσμος από την αρχή*» περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές ιστορίες, η καθεμιά από τις οποίες πραγματεύεται διαφορετικές μορφές έμφυλης βίας και μία τέταρτη με αναφορά στις τρεις προηγούμε-

νες. Κοινό άξονα όλων των ιστοριών αποτελούν οι διακρίσεις και η έμφυλη βία κατά των κοριτσιών. Για την πληρέστερη προσέγγιση του θέματος, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν όλες οι ιστορίες στο σύνολό τους, καθώς είναι σημαντικό οι εμπλεκόμενοι και εμπλεκόμενες να κατανοήσουν τις μορφές της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, οι οποίες υπάρχουν ανεξάρτητα από το κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό πλαίσιο. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν η αξιοποίηση όλων των ιστοριών δεν είναι εφικτή, η εστίαση σε ορισμένα θέματα από αυτά που θίγονται μπορεί να αποτελέσει μια πολύ καλή βάση για την ανάπτυξη σχετικού προβληματισμού.

Οι δραστηριότητες που προτείνονται για κάθε ιστορία είναι ενδεικτικές και ο/η εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια, ανάλογα με τη σύνθεση του μαθητικού δυναμικού, τις ιδιαίτερες συνθήκες της τάξης, τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών του τμήματος, να επιλέξει όποιες εκείνος/η κρίνει πιο κατάλληλες για την προσέγγιση του θέματος, να τις τροποποιήσει κατά βούληση ή και να προσθέσει δικές του/της.

Ο/Η εκπαιδευτικός στη διαδικασία αυτή λειτουργεί υποστηρικτικά, καθοδηγητικά και προσεγγίζει με διακριτικό και ευέλικτο τρόπο την παρέμβαση. Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή του προγράμματος αποτελεί η ευαισθητοποίηση και η γνώση του/της εκπαιδευτικού για θέματα έμφυλης βίας και έμφυλων στερεοτύπων καθώς και η ετοιμότητά του/της να τα διαχειριστεί μέσα στην τάξη.

Ι. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 Βία κατά των γυναικών (έμφυλη βία)

Ο όρος «βία κατά των γυναικών» περιλαμβάνει κάθε πράξη βίας που σχετίζεται με το φύλο και έχει ως αποτέλεσμα ή είναι δυνατόν να έχει ως αποτέλεσμα σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέτοιων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας είτε αυτό προκύπτει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή.¹

Ο όρος «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μιας βίας βασιζόμενης στο φύλο, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τη σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τέτοιων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο (Άρθρο 3, Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, 2011).

«Η βία κατά των γυναικών είναι η έκφραση της ιστορικά διαπιστωμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών και στις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της ανάπτυξής τους».²

Ο όρος «βία κατά των γυναικών» αφορά στη βία, η οποία έχει ως αντικείμενο τη γυναίκα για μόνο το λόγο ότι είναι γυναίκα ή επηρεάζει τη γυναίκα κατά τρόπο δυσανάλογο (Άρθρο 3, Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, 2011).

«Η βία κατά των γυναικών είναι ίσως η πιο επιείχυντη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεν κάνει διαχωρισμό μεταξύ συνόρων, πολιτισμών ή πλούτου. Όσο συνεχίζεται, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι κάνουμε ουσιαστική πρόοδο προς την ισότητα, την ανάπτυξη και την ειρήνη»³.

¹ Ορισμός που υιοθετήθηκε το 1995 στην 4η Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών και αναφέρεται στην παράγραφο 113 της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου.

² Παράγραφος 118 της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου.

³ Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, womensos.gr.

Η έμφυλη βία εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών εμφανίζεται ως διαφορετική μεταχείριση εξαιτίας του φύλου τους που τις καθιστά άνισες ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα που δικαιούνται να απολαμβάνουν εξίσου με τους άνδρες. Αυτή η πραγματικότητα εγκαθιστά βλαπτικά στερεότυπα για το φύλο και περιορίζει τις γυναίκες και τα κορίτσια από την έκφραση των ικανοτήτων τους, αφού μειώνει τις ευκαιρίες για την αξιοποίησή τους. Οι διακρίσεις έναντι των κοριτσιών/γυναικών λόγω του φύλου τους μπορεί να αφορούν στην πεποίθηση ότι δεν πρέπει να ασχολούνται με τον αθλητισμό, γιατί χάνουν τη θηλυκότητά τους και αποκαλύπτουν το σώμα τους, ότι πρέπει να προσανατολίζονται στην οικιακή απασχόληση και τη μητρότητα, ότι δεν έχουν ανάγκη εκπαίδευσης και κατάρτισης, αφού ο χώρος δραστηριότητάς τους είναι το σπίτι (Σαρρή & Τριχοπούλου, 2018).

Αυτό συνδέεται με την υποταγή και τον έλεγχο όλων των πλευρών της ζωής και της προσωπικότητας του κοριτσιού και της γυναίκας από το πατριαρχικό οικογενειακό περιβάλλον. Οι σύγχρονες κοινωνίες και οι θεσμοί οφείλουν να εξαλείψουν τις διακρίσεις και να προσφέρουν ίσα δικαιώματα μόρφωσης και επαγγελματικής προοπτικής στα κορίτσια παρέχοντας, κοινά για τα δύο φύλα, προγράμματα σπουδών. Οι γυναίκες πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες στην επιλογή συζύγου ή συντρόφου, ενώ όταν πρόκειται για ανήλικα κορίτσια η σύναψη γάμου πρέπει να θεωρείται παράνομη και να ορίζεται ελάχιστο όριο ηλικίας σύναψης γάμων για τα κορίτσια (CEDAW, 1979).⁴

Μεγάλος αριθμός χωρών έχει υιοθετήσει και εγκρίνει τις Συμβάσεις και τα κείμενα που έχουν συντάξει διεθνείς οργανισμοί, τα οποία αναφέρονται στη μελέτη και παρακολούθηση των ζητημάτων που αφορούν στην ισότητα των φύλων και τις διακρίσεις απέναντι στις γυναίκες και τα κορίτσια. Πρόκειται για διεθνή νομικά κείμενα και οδηγίες, που αποτελούν χρήσιμα εργαλεία στον αγώνα ενάντια στην έμφυλη βία.

Η Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women-CEDAW), υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) το 1979 και οι κυβερνήσεις των χωρών που την έχουν επικυρώσει αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόσουν τα άρθρα της. Η Σύμβαση είναι πολύ σημαντική γιατί εξειδικεύεται στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και των κοριτσιών και επικεντρώνεται στην εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών και των κοριτσιών, καθώς επίσης εγγυάται τα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς. Τονίζει και αναδεικνύει την ανάγκη να εξαλειφθούν οι διακρίσεις εντός της οικογένειας και οι παραδοσιακοί στερεοτυπικοί ρόλοι των φύλων. Στην Ελλάδα επικυρώθηκε με τον νόμο 1342/1983, ΦΕΚ 39, τ. Α'. Παράλληλα, υπάρχουν άλλα διεθνή εργαλεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα που εμπεριέχουν το ζήτημα της ισότητας και των γυναικείων δικαιωμάτων, όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το οποίο στην Ελλάδα επικυρώθηκε με τον νόμο 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'.

---

⁴ Άρθρο 16 της Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών (18 Δεκεμβρίου 1979).

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, που συντάχθηκε το 2011, τέθηκε σε ισχύ το 2014 και κυρώθηκε από την Ελλάδα το 2018 (νόμος 4531/2018, ΦΕΚ 62, τ. Α'), είναι ένα ακόμα σημαντικό εργαλείο ενάντια στην έμφυλη βία. Η Σύμβαση αναγνωρίζει ότι:

- Η δομική φύση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών βασίζεται στο φύλο.
- Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών αποτελεί έναν από τους ζωτικής σημασίας κοινωνικούς μηχανισμούς, μέσω των οποίων οι γυναίκες και τα κορίτσια εξαναγκάζονται σε υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με τους άνδρες και τα αγόρια.
- Οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια συχνά εκτίθενται σε σοβαρές μορφές βίας, όπως η σεξουαλική παρενόχληση, ο βιασμός, ο εξαναγκασμός σε σύναψη γάμου, τα εγκλήματα που διαπράττονται στο όνομα της «τιμής» κ.ά., που στο σύνολό τους συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και των νεαρών κοριτσιών, καθώς και μείζον εμπόδιο στην επίτευξη ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών.
- Οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια είναι εκτεθειμένες σε μεγαλύτερο κίνδυνο βίας που συνδέεται με το φύλο από ό,τι οι άντρες και τα αγόρια.

Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης περιλαμβάνουν την εξάλειψη των προκαταλήψεων, των εθίμων, των παραδόσεων και όλων των άλλων πρακτικών, οι οποίες βασίζονται στους στερεοτυπικούς ρόλους γυναικών και ανδρών και στην ιδέα της κατωτερότητας των γυναικών και των κοριτσιών. Οι χώρες που υπέγραψαν τη Σύμβαση δεσμεύονται για την προώθηση προγραμμάτων ευαισθητοποίησης που απευθύνονται στο ευρύ κοινό σχετικά με τις διάφορες εκδηλώσεις των μορφών έμφυλης βίας, των συνεπειών τους και την ανάγκη πρόληψής τους. Είναι πολύ σημαντικό ότι στη Σύμβαση προβλέπεται η παροχή πλήρους νομοθετικής κάλυψης και αστικών ένδικων μέσων από τα συμβαλλόμενα μέρη, η ποινικοποίηση της έμφυλης βίας που κατατείνει στη σοβαρή πρόκληση βλάβης στην ψυχολογική ακεραιότητα του κοριτσιού ή της γυναίκας και σε πράξεις σωματικής βίας. Προβλέπεται ακόμα η φροντίδα για τη λειτουργία υποστηρικτικών υπηρεσιών, καταφυγίων και τηλεφωνικών γραμμών παροχής βοήθειας.

Η Ελλάδα έχει επικυρώσει Σύμφωνα και Συμβάσεις που προωθούν σχετικές με την ισότητα των φύλων δεσμεύσεις, πρωτοβουλίες και δράσεις, όπως έχουν διαμορφωθεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και άλλους σημαντικούς διεθνείς και ευρωπαϊκούς φορείς. Τα επίσημα κείμενα και τα νομοθετήματα διασφαλίζουν θεωρητικά την ισότητα των φύλων, όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις, η πραγματικότητα σε παγκόσμια κλίμακα είναι τελείως διαφορετική. Ακραία έκφραση των προκαταλήψεων σχετικά με την υποδεέστερη θέση των γυναικών και των κοριτσιών είναι η βίαιη συμπεριφορά και πράξη εναντίον τους. Ειδικότερα, η έμφυλη βία κατά των κοριτσιών τους αφαιρεί τα δικαιώματα ίσης πρόσβασης και συμμετοχής στις δομές της εκπαίδευσης, στο περιβάλλον και τις διαδικασίες εντός της εκπαίδευσης και στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, που μπορεί να τα οδηγήσουν να διεκδικήσουν ισότιμους ρόλους εντός της κοινωνίας (ΙΕΠ, 2018). Η προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων αποτελεί ένα σημαντικό βήμα

για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων με στόχο την άρση των έμφυλων ανισοτήτων, των στερεοτύπων του σεξισμού και των διακρίσεων.

Η σύγχρονη παιδαγωγική προτρέπει για σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων που στοχεύουν στην ολόπλευρη γνωστική, ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και τη μακροπρόθεσμη ευημερία τους (Μπίκος, 2011). Για να γίνει αυτό, θα πρέπει τα κορίτσια να έχουν κάθε δυνατότητα να αναπτύξουν το δυναμικό τους και να ξεφύγουν από την ανισότητα που μπορεί να αποτελεί μέρος της καθημερινής τους ζωής και εμπειρίας. Η ένταξη της οπτικής του φύλου στα Προγράμματα Σπουδών και τις Εκπαιδευτικές Δράσεις φέρνει τη θεματική της ισότητας των φύλων και ειδικότερα της βίας κατά των κοριτσιών εντός της τυπικής εκπαίδευσης. Η ισχύς της σχολικής γνώσης είναι τέτοια που μπορεί να καθορίσει σε μαθητές και μαθήτριες, γονείς, διδάσκοντες και διδάσκουσες το σωστό, το αποδεκτό, το επιδιωκόμενο και το επιθυμητό. Η έμφυλη βία κατά των κοριτσιών ως ευαίσθητο, σύγχρονο και επίκαιρο θέμα μπορεί να διαχυθεί σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής και να γίνει αντικείμενο μελέτης, ώστε μέσα από το σχολείο να αποκαλυφθούν στάσεις, επιλογές, παραδόσεις, συνήθειες και συμπεριφορές που ρητά ή άρητα συμβάλλουν στη διαιώνιση των ανισοτήτων. Η συγκρότηση σχολικής γνώσης που διέπεται από την οπτική του φύλου μπορεί να διαμορφώσει επιλογές, στάσεις και συμπεριφορές που θα ακολουθήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ενήλικη ζωή τους (Μπίκος, 2011).

1.2 Μορφές και είδη έμφυλης βίας

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), βία είναι *η με πρόθεση χρήση σωματικής δύναμης ή ισχύος, απειλούμενης ή πραγματικής, που στρέφεται στο ίδιο το άτομο, σε κάποιο άλλο άτομο ή σε μια ομάδα ή κοινότητα και που είτε καταλήγει, είτε έχει πολλές πιθανότητες να καταλήξει σε τραυματισμό, θάνατο, ψυχολογικό τραυματισμό, αποστέρηση ή προβληματική ανάπτυξη* (World Health Organization, 2002).

Ο όρος έμφυλη βία περιλαμβάνει τη βία που συνδέεται με τη διάσταση του φύλου:

- Μέσα στην οικογένεια (ενδοοικογενειακή βία).
- Μέσα στην κοινωνία, όπως ο βιασμός, η σεξουαλική κακοποίηση, η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, η σωματεμπορία (trafficking), η καταδίωξη-εξακολουθητική παρακολούθηση (stalking).⁵

«Η βία κατά των γυναικών είναι μεγάλος κίνδυνος για τη δημόσια υγεία και σημαντική αιτία θανάτου και αναπηρίας για τις γυναίκες 16-44 ετών. Σε αναφορά της Παγκόσμιας Τράπεζας εκτιμάται ότι η βία κατά των γυναικών είναι τόσο σοβαρή αιτία θανάτου και ανικανότητας μεταξύ των γυναικών αναπαραγωγικής

---

⁵ Βλ. στο: <http://womensos.gr/ti-einai-via-kata-ton-gunaikon/>

ηλικίας όσο και ο καρκίνος (Παγκόσμια Τράπεζα, 2016). Πρόκειται για φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, τον βαθμό πολιτικής σταθερότητας, τον πολιτισμό ή τη θρησκεία».⁶

Ένας ερωτικός σύντροφος που ασκεί βία εντός της ερωτικής-συντροφικής σχέσης ή εντός της οικογένειας, διαπράττει κακοποίηση που αποσκοπεί στον έλεγχο της συντρόφου του. Μορφές βίας είναι τα χτυπήματα (σωματική βία), η σεξουαλική επίθεση ή ο βιασμός (σεξουαλική βία), ο εξευτελισμός, η απομόνωση από το οικείο περιβάλλον, ο εξαναγκασμός στην επιλογή της εμφάνισης ή στη συμπεριφορά (συναισθηματική βία) και ο έλεγχος των οικονομικών απολαβών και δαπανών της συντρόφου (οικονομική βία). Ένας άνδρας ή ένα αγόρι διαπράττει κακοποίηση και ασκεί έμφυλη βία, όταν διαπράττει λεκτική ή σωματική βία που αφορά στα εμφανή χαρακτηριστικά του γυναικείου φύλου, σεξουαλική παρενόχληση, καταδίωξη, εξευτελισμό, ταπεινώσεις και λεκτικές προσβολές, τρομοκράτηση μέσω εκφοβισμού ή απειλών, σεξουαλικά υπονοούμενα και αστεία σχετικά με τη σεξουαλικότητα των αγοριών και τη σεξουαλική διαθεσιμότητα των γυναικών. Ψυχολογική ή/και σωματική βία μπορεί να ασκούν άντρες ή αγόρια από το γνωστό ή άγνωστο περιβάλλον (Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, 2014).

Η άσκηση βίας που σχετίζεται με το φύλο έχει ως συνέπεια τα έφηβα κορίτσια να χάνουν τον έλεγχο της ζωής τους, να αποθαρρύνονται από την προσπάθεια για να επιτύχουν εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς στόχους, να πληγώνεται η αξιοπρέπειά τους και να εγκαθιδρύεται η πεποίθηση ότι δεν είναι ίσες με τα αγόρια και να επηρεάζεται αρνητικά η σωματική και η ψυχική τους υγεία. Η έμφυλη βία, δηλαδή η βία εξαιτίας του κοινωνικού φύλου, διαπράττεται από κάποιους για να ελέγχουν τη συμπεριφορά των γυναικών και κοριτσιών, τις οποίες θεωρούν υποδεέστερες και, παρότι έμφυλη βία μπορεί να υποστούν τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες, αυτή εκφράζεται και διαπράττεται δυσανάλογα έναντι των κοριτσιών και των γυναικών εξαιτίας της θέσης τους στην κοινωνία (Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, 2014).

Το σχολείο αποτελεί το περιβάλλον, υλικό και ανθρώπινο, εντός του οποίου τα παιδιά και οι έφηβοι/έφηβες ξεδιπλώνουν τις ζωές και τις σχέσεις τους, κοινωνικοποιούνται και διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στον εαυτό τους και το άλλο φύλο και καλλιεργούν προσδοκίες για τις συντροφικές σχέσεις. Οι εκπαιδευτικοί, γυναίκες και άνδρες, και το γενικότερο πλαίσιο του σχολείου μπορούν να παίξουν καταλυτικό ρόλο στην ενημέρωση, διαχείριση και αντιμετώπιση φαινομένων έμφυλης βίας, παρέχοντας εφόδια στους μαθητές και τις μαθήτριες για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και ωθώντας τους/τες, παράλληλα, να υιοθετήσουν πεπειθήσεις και αρχές απαραίτητες για μια κοινωνία δικαίου και ίσων ευκαιριών του αύριο.

---

⁶ Στο ίδιο.

1.3 Χρήσιμες πηγές για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα βίας κατά των κοριτσιών και των γυναικών

Η παρούσα ενότητα αποσκοπεί στην παροχή αναφορών και ηλεκτρονικών παραπομπών σε σχετικούς ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, αντικείμενο των οποίων είναι η ενημέρωση του κοινού και η προετοιμασία προγραμμάτων, με σκοπό την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για όλους και όλες, προκειμένου να υποστηριχθεί η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Η περιγραφή των ιστοτόπων αλλά και των δυνατοτήτων που παρέχουν, στοχεύει στη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών, προκειμένου να αντλήσουν επιπλέον πληροφορίες, να αποσαφηνίσουν έννοιες και όρους, να αποκτήσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα και να ευαισθητοποιηθούν πάνω σε ζητήματα έμφυλης βίας, ώστε να είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν την παρέμβαση στην τάξη με πιο αποτελεσματικό τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό παρατίθεται ενδεικτική περαιτέρω βιβλιογραφία στο τέλος του Οδηγού, η οποία δίνει μια επιπρόσθετη δυνατότητα για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, παρέχοντας πλήθος άλλων άρθρων και πηγών που μπορούν να αξιοποιηθούν.

Η οντότητα των Ηνωμένων Εθνών για την Ισότητα των Φύλων και την Ενδυνάμωση των Γυναικών (UN Women) συνεργάζεται με κυβερνήσεις, οργανισμούς του ΟΗΕ, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλους θεσμούς για να υποστηρίξει την εξάλειψη της βίας, την ευαισθητοποίηση για τα αίτια και τις συνέπειες της βίας και την οικοδόμηση της ικανότητας των εταίρων να προλαμβάνουν και να αντιδρούν στη βία. **Τηρεί την Παγκόσμια Πλατφόρμα Γνώσης για την Εξάλειψη της βίας κατά των Γυναικών** (<https://enav.unwomen.org/en>), στην οποία είναι διαθέσιμα στοιχεία για τη βία κατά των γυναικών παγκοσμίως, αλλά και άλλα εργαλεία για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

Το **Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων** (European Institute of Gender Equality - EIGE) αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα ευρωπαϊκού οργανισμού και είναι ο μοναδικός οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που επικεντρώνει το έργο του αποκλειστικά στην ισότητα των φύλων. Προσδοκία του οργανισμού είναι η εξασφάλιση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών εντός και εκτός της ΕΕ, ώστε όλοι και όλες, ανεξαρτήτως φύλου, να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στη ζωή. Οι έρευνες του EIGE προωθούν την καλύτερη κατανόηση και ενημέρωση σε θέματα ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς της ζωής (<https://eige.europa.eu/gender-based-violence>).

Μία ιδιαίτερα χρήσιμη δυνατότητα που παρέχει η ιστοσελίδα του EIGE **είναι ο γλωσσικός θησαυρός** που περιέχει **επικαιροποιημένους όρους που αφορούν στην ισότητα των φύλων**. Στόχος του είναι να προωθήσει την κοινή κατανόηση των όρων για την ισότητα των φύλων σε ολόκληρη την ΕΕ και να προωθήσει μια δίκαιη, συμπεριληπτική ορολογία προωθώντας την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών (<https://eige.europa.eu/thesaurus/overview>).

Ο ιστότοπος της **Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων** (ΓΓΟΠΙΦ), που είναι ο αρμόδιος κρατικός φορέας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς, αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμη πηγή ενημέρωσης, καθώς προσφέρει άμεση και έγκυρη πληροφόρηση για τις πολιτικές και τα προγράμματα που υλοποιούνται, τις υπηρεσίες που παρέχονται και τα νομοθετικά μέτρα που θεσπίζονται για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών (<http://www.isotita.gr/>).

Επιπλέον, ο ιστότοπος για τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών της ΓΓΟΠΙΦ (<http://www.womensos.gr>) και ο ιστότοπος του **Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας** (<https://www.kethi.gr/>), που ενεργοποιείται δυναμικά στην προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και οικονομικής ζωής, αποτελούν επιπλέον πόρους ευαισθητοποίησης σε θέματα βίας κατά των κοριτσιών και των γυναικών.

Τέλος, η **Βιβλιοθήκη Θεμάτων Ισότητας και Φύλου** (Δημόσιος Κατάλογος Ο.Ρ.Α.Σ.), η οποία παρέχει πλήθος άρθρων, ηλεκτρονικών περιοδικών, βιβλίων, ιστοτόπων που αφορούν στην έμφυλη βία, μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στην αναζήτηση και εύρεση επιπλέον πόρων. Ο/Η χρήστης/τρια, είτε πληκτρολογώντας λέξεις κλειδιά, είτε πραγματοποιώντας μια πιο σύνθετη αναζήτηση με τη χρήση φίλτρων, έχει τη δυνατότητα πρόσβασης σε μεγάλο αριθμό ενημερωτικού υλικού (<http://62.103.24.240/webopac/vubis.csp>).

Επιτυχημένο παράδειγμα ένταξης της διάστασης του φύλου στην εκπαίδευση στην Ελλάδα αποτελεί το Έργο «**Ευαισθητοποίηση Εκπαιδευτικών και Παρεμβατικά Προγράμματα για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων**» (ΕΠΕΑΕΚ II), το οποίο υλοποίησε το ΚΕΘΙ κατά το χρονικό διάστημα 2002 - 2008. Στη συνολική χρονική διάρκεια των έξι (6) ετών του Προγράμματος, υλοποιήθηκαν 850 Παρεμβατικά Προγράμματα τόσο με τη μορφή διδακτικής παρέμβασης όσο και με τη μορφή παρεμβατικής δραστηριότητας, με τη συμμετοχή 4.576 Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και επιμορφώθηκαν 8.502 εκπαιδευτικοί και 112.515 μαθητές και μαθήτριες. Στο πλαίσιο του Έργου, αναπτύχθηκαν σημαντικά εργαλεία και εγχειρίδια ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών τα οποία είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του ΚΕΘΙ (<https://www.kethi.gr/ekdoseis>).

2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«Ο κόσμος από την αρχή»

2.1 Ο/Η εκπαιδευτικός ως εμπυχωτής/εμπυχωτρια

Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι προϋπόθεση και βασικό στοιχείο για την υλοποίηση των δράσεων είναι να εξασφαλίσει ο/η εκπαιδευτικός την πρόθυμη συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών του/της, δηλαδή να φροντίσει μέσα από σχετικές συζητήσεις και, παρέχοντας τις κατάλληλες αφορμές, να προκαλέσει το ενδιαφέρον τους και την εκούσια συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική δραστηριότητα/παρέμβαση (Μπίκος, 2011). Είτε αποφασίσει να εντάξει τις ιστορίες του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή» σε κάποιο Πρόγραμμα Καινοτόμων Δράσεων είτε σε κάποιο Εργαστήριο Δεξιοτήτων ή και σε ένα διαφορετικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, είναι αυτονόητο πως η συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών προϋποθέτει τη συνεννόηση, τη συναίνεση και το ενδιαφέρον για τη θεματική. Η διάσταση του φύλου υπάρχει και μπορεί να αναδειχθεί μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο: βρίσκεται εκεί, ανεξάρτητα από το εάν κάποιος/κάποια διδάσκει μαθηματικά, βιολογία, ιστορία, γλώσσα, φυσική αγωγή ή οποιοδήποτε άλλο μάθημα. Στην περίπτωση που ο/η εκπαιδευτικός αποφασίσει να εντάξει τη θεματική της έμφυλης βίας σε κάποιο μάθημα που διδάσκει, αυτή η προετοιμασία είναι ιδιαίτερα αναγκαία. Σημαντικό είναι να εντάξει το θέμα της βίας κατά των γυναικών ή των κοριτσιών με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτελεί προέκταση ή εξειδίκευση κάποιου θέματος, ζητήματος ή ιδέας που ήδη υπάρχει στο μάθημα - τέτοιες «γέφυρες» μπορούν να αναζητηθούν στα περισσότερα μαθήματα σε διαφορετικές ενότητες.

Τα κίνητρα των μαθητών και των μαθητριών για δραστηριοποίηση αυξάνονται θεαματικά όταν συμμετέχουν στις αποφάσεις και δεν τους επιβάλλει κάποιο άτομο άνωθεν τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούν, κάτι που βέβαια είναι αναμενόμενο για τα μαθήματα που προβλέπει το αναλυτικό πρόγραμμα. Θα ήταν όμως αποτυχία, αν οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την αίσθηση ότι, συμμετέχοντας στην παρέμβαση, παρακολουθούν απλά ένα επιπλέον μάθημα ή μια εμβόλιμη διδακτική ενότητα. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να εμπλουτίσει τη διδασκαλία του/της και να διευρύνει την υποστήριξη που παρέχει στους μαθητές και στις μαθήτριες του/της, πέραν της νοητικής και γνωστικής τους καλλιέργειας. Το βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» μπορεί να είναι μία θαυμάσια ευκαιρία για να υποστηριχθεί η κοινωνική, η συναισθηματική και η ηθική ανάπτυξη του μαθητή και της μαθήτριας, καθώς και οι κοινωνικές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να ζήσουν μια καλύτερη, περισσότερο αρμονική ζωή (Μπίκος, 2011).

Η ενασχόληση του/της εκπαιδευτικού με το θέμα της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών τον/την φέρνει κοντά σε ένα θέμα ενδιαφέρον και επίκαιρο, το οποίο πραγματεύεται τα προβλήματα και τις δυσκολίες που, σιωπηρά πολλές φορές, αντιμετωπίζουν οι έφηβες μαθήτριες και αφορά όλον τον μαθητικό πληθυσμό.

σμό. Αυτό μπορεί να ενδυναμώσει τον διδάσκοντα και τη διδάσκουσα, που εκτός του αυστηρά τυπικού αναλυτικού προγράμματος των σχολικών γνωστικών αντικειμένων, μπορεί να πειραματιστεί με βιωματικές μεθόδους διδασκαλίας, να εξασκήσει δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης, να υποστηρίξει την ομάδα στην εργασία τους, να διευκολύνει, να συμμετέχει και να πλησιάζει τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της, σε μια κοινή πορεία ανακάλυψης και κατανόησης. Η υλοποίηση των δραστηριοτήτων, μπορεί να εκπλήξει ευχάριστα τον/την εκπαιδευτικό και να φέρει στην επιφάνεια κρυμμένες ικανότητες και δεξιότητες που και ο ίδιος/η ίδια δεν ήξερε ότι είχε. Επιπλέον, μπορεί να μετασχηματίσει την εκπαιδευτική διαδικασία σε πεδίο απόλαυσης, διασκέδασης, δημιουργίας και αυτοέκφρασης, για όλους/ες τους/τις συμμετέχοντες/ουσες (Μπακιρτζής, 2010).

Οι σύγχρονες τάσεις της Παιδαγωγικής θέτουν τον μαθητή και τη μαθήτρια στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας και δίνουν στον/στην εκπαιδευτικό τον ρόλο του/της υποστηρικτή/τριας, του διευκολυντή/τριας και του/της αρωγού, ώστε κάθε μαθητής και κάθε μαθήτρια να βρει τον δικό του/της δρόμο προς τη μάθηση. Για να γίνει αυτό, προτείνεται κάθε εκπαιδευτικός να υιοθετεί στην καθημερινή διδακτική του/της πράξη συμπεριφορές και να αξιοποιεί δεξιότητες που συνάδουν με τον νέο ρόλο του/της. Όμως η μετάβαση από τη μετωπική παραδοσιακή διδασκαλία στη μαθητοκεντρική είναι μια διαδικασία που απαιτεί εξάσκηση, καθοδήγηση και εσωτερικό κίνητρο, τόσο από τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες όσο και από τους/τις διδασκόμενους/ες. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που συνοδεύουν κάθε ιστορία προσφέρουν τον σαφή σχεδιασμό, τα υλικά, τα μέσα, την αναλυτική παρουσίαση που έχει ανάγκη ο/η εκπαιδευτικός, ώστε να μπορεί να επιλέξει τη δραστηριότητα που του/της ταιριάζει και να αισθανθεί σίγουρος/η ότι μπορεί να την ολοκληρώσει. Ο βιωματικός, ενεργητικός και δημιουργικός χαρακτήρας κάθε δραστηριότητας δίνει τη δυνατότητα εγκαθίδρυσης ενός κλίματος συνεργασίας, που αποκλείει επικρίσεις και αξιολογήσεις σωστού-λάθους, που προσφέρει ισότιμη συμμετοχή, δημοκρατικές διαδικασίες και ελεύθερη έκφραση. Υπ' αυτή την έννοια, ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως εμπυχωτής/τρια, ως συντονιστής/τρια και ενεργητικός/ή ακροατής/τρια, ως πυρήνας μιας ομάδας που αναζητά και πειραματίζεται σε ένα πλαίσιο ασφάλειας και ικανοποίησης.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά συνάδουν, εξάλλου, με τις κατευθύνεις των επίσημων φορέων της εκπαίδευσης (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων & ΙΕΠ), που προτρέπουν να μετατραπεί η σχολική τάξη σε ένα εργαστήριο γνώσης. Αυτό υλοποιείται με τον καλύτερο τρόπο, όταν οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να εργαστούν σε ομάδες. Δεν υπάρχει μία στερεότυπη συνταγή για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να χωριστεί η ομάδα της τάξης σε επιμέρους ομάδες εργασίας. Δύο μόνον κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να αναφερθούν. Η μία σχετίζεται με το εύρημα της Ψυχολογίας της Εργασίας που υποδεικνύει ότι άτομα που συμμετέχουν σε ομάδες αποδίδουν καλύτερα και αποκομίζουν περισσότερη ικανοποίηση, όταν τα μέλη της ομάδας είναι της προτίμησής τους, όταν δηλαδή τους δίνεται η δυνατότητα να αποφασίζουν οι ίδιοι/ες με ποιους/ες θα συνεργαστούν. Δεν είναι βέβαια η μοναδική λύση κατανομής στις επιμέρους ομάδες αλλά ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να συζητήσει με τους μαθητές και τις μαθήτριες και να συναποφασίσουν ότι η κατανομή στις ομάδες θα πραγματοποιηθεί με βάση κάποια αρχή ή «μηχανή». Η κατανομή

τους μπορεί δηλαδή να βασιστεί είτε στη σειρά των επιθέτων τους στον κατάλογο του τμήματος είτε σε κάποια κλήρωση, κατά την οποία θα τοποθετούνται για παράδειγμα ανά πέντε στις διάφορες ομάδες. Το σημαντικό και σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι ο/η εκπαιδευτικός έχει συζητήσει και έχει εξασφαλίσει τη συναίνεση των μαθητών και μαθητριών του/της για τον τρόπο κατανομής. Το ζητούμενο είναι να έχουν την αίσθηση ότι έγινε σεβαστή η γνώμη τους και δεν πειθαναγκάστηκαν. Με αυτή τη διαδικασία αναμένεται να εμπλακούν στις δραστηριότητες της ομάδας με τη μεγαλύτερη δυνατή προθυμία. Η δεύτερη κατευθυντήρια γραμμή υποδεικνύει ότι πρέπει επιπλέον να υπάρχει εναλλαγή ανάμεσα στην εργασία σε επιμέρους ομάδες με την εργασία στην ολομέλεια της τάξης. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται να δημιουργηθούν «στεγανά» ανάμεσα στις διάφορες ομάδες και να διασπασθεί η ευρύτερη ομάδα της τάξης (Μπίκος, 2011).

Για να κερδίσει ο/η εκπαιδευτικός τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της και να τους/τις ωθήσει να εμπλακούν περισσότερο ενεργά και με ενθουσιασμό στις δραστηριότητες, θα είναι καλό να υιοθετήσει μια γλώσσα επικοινωνίας που να είναι πιο κοντά στη γλώσσα των νέων και να δώσει τη δυνατότητα να ασχοληθούν με δραστηριότητες που αρέσουν στους/στις μαθητές/τριες. Τέτοιες είναι για παράδειγμα το τραγούδι και ο χορός αλλά και οποιαδήποτε άλλη μορφή δημιουργικής έκφρασης, όπως η δημιουργία ενός βίντεο ή ενός καρτούν. Οι συγγραφείς του παρόντος Οδηγού θεωρούν ότι η θεματική του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή» δεν μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο μιας μετωπικής διδασκαλίας. Κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να εκφράσει την ευρηματικότητά του/της, ώστε να εμπλέξει τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της σε δραστηριότητες που θα τους/τις κάνουν να ενεργοποιηθούν, διαμορφώνοντας ένα κλίμα αλληλοαποδοχής και συνεργατικότητας, από το οποίο απουσιάζει η επιτιμητική ή τιμωρητική ατμόσφαιρα. Οι μαθητές/τριες δεν εξετάζονται στο σωστό και στο λάθος, αλλά παρακινούνται να συνεισφέρουν στον κοινό προβληματισμό και να οικοδομήσει ο καθένας και η καθεμία τη δική του/της γνώση στο θέμα της έμφυλης βίας. Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός θα πραγματώσει ολοκληρωμένα τον ρόλο του/της, αν καταφέρει να μεταδώσει στα μέλη της ομάδας τον ενθουσιασμό και την ευχάριστη διάθεσή του/της (Μπακιρτζής, 2010).

2.2 Η σημασία δημιουργίας ασφαλούς περιβάλλοντος και η ανταπόκριση του/της εκπαιδευτικού σε περιπτώσεις αποκάλυψης κακοποίησης

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στη σημασία δημιουργίας ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στο πλαίσιο του οποίου θα μπορεί να αναπτυχθεί η συζήτηση για τα ευαίσθητα θέματα της βίας, καθώς είναι πιθανό η συζήτηση πάνω στα ζητήματα αυτά να φέρει στην επιφάνεια εμπειρίες βίας που οι συμμετέχουσες και συμμετέχοντες έχουν βιώσει ή βιώνουν. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαίο, πριν την έναρξη των συζητήσεων και με την παρότρυνση του/της εκπαιδευτικού-εμπυκωτή/τριας, οι μαθητές/τριες να συμφωνήσουν σε μια σειρά κανόνων που θα εξασφαλίσουν ότι οι συζητήσεις γίνονται στο πλαίσιο ενός ασφαλούς χώρου. Επίσης, είναι σημαντικό να επισημανθεί από τον/την εκπαιδευτικό ότι, καθώς πρόκειται να γίνει συζήτηση πάνω σε θέματα βίας, καλό θα είναι οι μαθητές/τριες να αποφύγουν να αναφέρονται σε

προσωπικές εμπειρίες στο πλαίσιο της ομάδας, καθώς, και παρά το γεγονός ότι η εμπιστευτικότητα οφείλει να αποτελεί μέρος του κοινού συμβολαίου της ομάδας, δεν είναι πάντοτε διασφαλισμένη η αποφυγή της περαιτέρω διάχυσης των πληροφοριών αυτών. Αντιθέτως, ο/η εκπαιδευτικός καλό θα είναι να παροτρύνει τους μαθητές και τις μαθήτριες που νιώθουν την ανάγκη να μοιραστούν μια προσωπική εμπειρία, να το κάνουν κατ' ιδίαν με τον/την εκπαιδευτικό υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν την εμπιστευτικότητα. Προκειμένου να μπορεί να ανταποκριθεί σε αυτές τις περιπτώσεις, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει εκ των προτέρων, τις διαδικασίες και τα κανάλια παραπομπής των περιστατικών αυτών, καθώς και πού μπορεί να αναζητήσει υποστήριξη.

Σε περίπτωση που κάποιος/α μαθητής/τρια αποφασίσει να μοιραστεί μια προσωπική εμπειρία βίας με τον/την εκπαιδευτικό, είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να αναγνωρίσει και να αναφέρει το περιστατικό βίας στον/στην κατά περίπτωση αρμόδιο/α με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά όχι να το διευρηνήσει. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να ακούσει με προσοχή το παιδί, να διατηρήσει την ψυχραιμία του/της, αντιμετωπίζοντας τις αντιδράσεις του παιδιού ως φυσιολογικές και να το καθησυχάσει επιβεβαιώνοντας ότι έκανε τη σωστή επιλογή να μοιραστεί το περιστατικό. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να μοιραστεί τις πληροφορίες που έλαβε μόνο με όσους/ες υποχρεούται εκ του νόμου, να ενημερώσει το παιδί για τα επόμενα βήματα που θα πρέπει να ακολουθηθούν και να το διαβεβαιώσει ότι οι περαιτέρω ενέργειες σκοπό έχουν τη διασφάλιση της προστασίας του.

2.3 «Ο κόσμος από την αρχή» σε σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου: μαθήματα και ενότητες όπου μπορεί να ενταχθεί η θεματική της έμφυλης βίας

Ο Οδηγός για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή» αποτελεί ένα βοήθημα, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να προσεγγίσουν ζητήματα βίας κατά των κοριτσιών, καθώς και θέματα κοινωνικών ρόλων και στερεοτύπων των φύλων. Η θέση, οι προσδοκίες, τα πρότυπα και οι προοπτικές που διαγράφονται για τα κορίτσια σε σχέση με αυτές που αφορούν στα αγόρια, καθώς και οι σχέσεις ελέγχου και εξουσίας που τα κορίτσια υφίστανται, είναι ζητήματα που προβληματίζουν όλη την κοινωνία. Εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων, που είναι ευαισθητοποιημένοι/ες σε αυτά τα ζητήματα, μπορούν να αξιοποιήσουν το περιεχόμενο του Οδηγού και να εμπλακούν, οι ίδιοι/ες και οι μαθητές και μαθήτριές τους, στις δραστηριότητες που προτείνονται.

Για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών και των προεκτάσεων που μπορεί να έχει σε διαφορετικούς τομείς της κοινωνίας (σχολείο, οικογένεια, ομάδα συνομηλίκων) προτείνεται η συνεργασία εκπαιδευτικών και η ένταξη των δραστηριοτήτων του Οδηγού στη σχολική ζωή. Αυτό μπορεί να γίνει με δύο τρόπους: α) με την ανάδειξη του θέματος μέσα από τα γνωστικά αντικείμενα του σχολείου, ώστε να αποτελέσει μέρος της τυπικής σχολικής μάθησης, ως επέκτασης του μαθήματος

και οριζόντιας διάστασης που αφορά πολλές διαφορετικές πλευρές της σχολικής καθημερινότητας και των εκπαιδευτικών πρακτικών και β) με την ανάδειξη του θέματος εντός άλλων δράσεων και εργαστηρίων που οργανώνονται εντός και εκτός ωρολογίου προγράμματος και πλαισιώνουν τη σχολική ζωή.

Σχετικά με την πρώτη περίπτωση, υπάρχει η δυνατότητα ένταξης της θεματικής της έμφυλης βίας στις διαθεματικές εργασίες καθώς και στη μελέτη συμπληρωματικών κειμένων που προτείνονται στο τέλος των κεφαλαίων όλων των γνωστικών αντικειμένων. Μαθήματα εντός των οποίων μπορούν να γίνουν προεκτάσεις, σε συνεργασία με τον ή την εκπαιδευτικό που υλοποιεί τη δράση είναι, για το Γυμνάσιο, τα Θρησκευτικά, η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, η Νέα Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (η Νεοελληνική Λογοτεχνία και η Γλωσσική Διδασκαλία), η Ιστορία, η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και τα Αρχαία Ελληνικά Κείμενα από Μετάφραση), η Οικιακή Οικονομία, η Πληροφορική, η Φυσική Αγωγή, τα Εικαστικά, αλλά και σε συνδυασμό με ανάλογη θεματική των Ξένων Γλωσσών δεδομένου ότι το βιβλίο είναι διαθέσιμο σε τέσσερις γλώσσες. Για το Λύκειο στα αντίστοιχα μαθήματα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, της Πολιτικής Παιδείας, της Ιστορίας της Φιλοσοφίας, της Πληροφορικής και της Φυσικής Αγωγής.

Ενδεικτικές προτάσεις για το Γυμνάσιο

Α΄ Γυμνασίου

- Αρχαία Ελληνικά Κείμενα από Μετάφραση. *Ομηρικά Έπη*, «Οδύσσεια»: 20^η ενότητα, 21^η ενότητα. Η θέση της Πηνελόπης και η υποταγή της στους μνηστήρες. Η βία ενάντια στην απροστάτευτη γυναίκα. Τι φοβόταν η Πηνελόπη; Σύγχρονες προεκτάσεις.
- Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, 2^η ενότητα «Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα», 6^η ενότητα «Η μορφιά δεν είναι το παν».

Β΄ Γυμνασίου

- Γλωσσική διδασκαλία. *Νεοελληνική Γλώσσα*, 2^η ενότητα «Ζούμε με την οικογένεια», 3^η ενότητα «Φίλοι για πάντα», 4^η ενότητα «Το σχολείο στον χρόνο».
- Νεοελληνική Λογοτεχνία. *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 3^η ενότητα «Οικογενειακές σχέσεις», 9^η ενότητα «Αθλητισμός», 10^η ενότητα «Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας».

Γ΄ Γυμνασίου

- Ιστορία. *Νεότερη και σύγχρονη ιστορία*: 1^ο κεφάλαιο «Οι απαρχές του Διαφωτισμού», 5^ο κεφάλαιο «Επιστήμες, πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία τον 19^ο αιώνα», 9^ο κεφάλαιο «Η εποχή του Μεσοπολέμου 1919-1939», 12^ο κεφάλαιο «Η Ελλάδα από το τέλος του Β΄ παγκοσμίου πολέμου έως το τέλος του 20ού αιώνα».
- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. *Κοινωνική, Πολιτική Αγωγή*: 1^ο κεφάλαιο «Το άτομο και η κοινωνία», 2^ο κεφάλαιο «Το άτομο και η πολιτεία», 4^ο κεφάλαιο «Το άτομο και η διεθνής κοινότητα».

Ενδεικτικές προτάσεις για το Λύκειο

Α΄ Λυκείου

- Νέα Ελληνική γλώσσα. *Έκφραση – Έκθεση*: «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες» ΙΙΙ. Οι οπτικές της γλώσσας, «Ο λόγος» ΙΙ. Διάλογος, «Περιγραφή», Ι. Γενικές παρατηρήσεις.
- Νέα Ελληνική Λογοτεχνία. *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*: «Παραλογές», Της νύφης που κακοπάθησε, «Επτανησιακή Σχολή», Γ. Μαρκοράς, Πατρική ευτυχία, «Ξένη Λογοτεχνία», Μονταίν, Περί φιλίας.

Β΄ Λυκείου

- Αρχαία Ελληνική Γλώσσα. *Σοφοκλέους Τραγωδία. Αντιγόνη*. Όλη η τραγωδία.
- Φιλοσοφία. *Αρχές Φιλοσοφίας*: Κεφάλαιο 3, «Αναζητώντας τη γνώση», Τρόπος θεμελίωσης των πεποιθήσεων, Κεφάλαιο 6, «Αξιολογώντας την πράξη», Ενότητα Πρώτη: Αναζήτηση κριτηρίου ηθικής ορθότητας, Κεφάλαιο 7, «Ορίζοντας το Δίκαιο», Ενότητα Τρίτη: Δημοκρατικές αξίες στη θεωρία και στην πράξη, Κεφάλαιο 9, «Μιλώντας για τον πολιτισμό».

Για τη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή την ανάδειξη του θέματος της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών, εκτός των τυπικών γνωστικών αντικειμένων, υπάρχει η δυνατότητα πραγμάτευσής του εντός εργαστηρίων και άλλων δράσεων που οργανώνονται εντός και εκτός ωρολογίου προγράμματος και πλαισιώνουν τη σχολική ζωή.

Ειδικότερα, με το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα καθιερώνονται τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, τα οποία εφαρμόζονται πιλοτικά σε σχολεία της επικράτειας με σκοπό τη μεταγενέστερη καθολική εφαρμογή τους. Οι θεματικές εντός των οποίων μπορεί να ενταχθεί η δράση είναι *Ζω καλύτερα – Ευ ζην* και συγκεκριμένα τα υποθέματα «Ψυχική Υγεία» και «Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση» και *Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ – Κοινωνική Συνείσθηση και Ευθύνη* και συγκεκριμένα τα υποθέματα «Ανθρώπινα δικαιώματα και συμπερίληψη» και «Αλληλοσεβασμός και διαφορετικότητα».

Στις δράσεις Φιλαναγνωσίας ή/και Δημιουργικής Γραφής που πραγματοποιούνται σε πολλά σχολεία μπορούν να ενταχθούν οι ιστορίες του «*Ο κόσμος από την αρχή*» και να πλαισιωθούν από τις δραστηριότητες του Οδηγού.

Μέσω των Προγραμμάτων Καινοτόμων Δράσεων που πραγματοποιούνται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και του θεσμού των Ομίλων που λειτουργεί στα Πειραματικά Σχολεία, μπορούν να μελετηθούν οι ιστορίες του βιβλίου «*Ο κόσμος από την αρχή*» και να υλοποιηθεί μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων που προτείνονται. Αυτά τα προγράμματα δίνουν τη δυνατότητα να προσκληθούν ειδικοί/ές, να γίνουν επισκέψεις και να υπάρξει ευρεία διάχυση των εμπειριών και αποτελεσμάτων εντός και εκτός της σχολικής κοινότητας. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εντάξουν στα ευρωπαϊκά προγράμματα Erasmus+ ΚΑ1 και ΚΑ2 τα ζητήματα της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών και των γυναικών, να αναζητήσουν συνεργάτες/ιδες σε άλλες χώρες και ανταλλάξουν εμπειρίες και απόψεις μαζί τους.

Σε κάθε περίπτωση, ο/η ευαισθητοποιημένος/η σε ζητήματα φύλου εκπαιδευτικός μπορεί να διαχέει τη σχετική προβληματική με διαφορετικές αφορμές (όπως ένα περιστατικό στην τάξη ή εκτός τάξης), ενισχύοντας την ανοικτή διαπραγμάτευση όλων των ζητημάτων που σχετίζονται με τις έμφυλες ταυτότητες, χωρίς να είναι απαραίτητο να περιμένει τα σημεία σύνδεσης με το αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων που διδάσκει.

2.4 Δομή των δραστηριοτήτων και Μεθόδευση της διδασκαλίας

Κατά τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων ακολουθήθηκε η εποικοδομιστική θεωρία μάθησης, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες οικοδομούν τη γνώση πάνω σε εμπειρίες τις οποίες αξιοποιούν εντός ενός κοινωνικού περιβάλλοντος μάθησης, μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Σε κάθε δραστηριότητα ακολουθούνται τρεις βασικές αρχές διδασκαλίας, αυτή της φθίνουσας καθοδήγησης, της ανακαλυπτικής μάθησης και της αυτενέργειας. Τα διδακτικά μοντέλα (μέθοδοι) που επιλέχθηκαν και εξυπηρετούν αυτές τις αρχές ήταν αυτά της βιωματικής μάθησης, της επεξεργασίας εννοιών-πληροφοριών, της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και της επίλυσης προβλήματος (βλ. Γλωσσάρι). Κάθε μοντέλο πλαισιώθηκε με τις τεχνικές της δραματοποίησης και του παιχνιδιού ρόλων, των βιωματικών αναπαραστάσεων, της αντιπαράθεσης επιχειρημάτων και της παραγωγής καλλιτεχνικού έργου.

Οι δραστηριότητες που προτείνονται δεν απαιτούν κάποια εξειδικευμένη υλικοτεχνική υποδομή, ωστόσο η σύνδεση - υποστήριξη των εκπαιδευτικών σεναρίων με Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), αναλόγως με τη δραστηριότητα, απαιτεί τουλάχιστον έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή (Η/Υ) ανά 4 άτομα, σύνδεση στο διαδίκτυο, κειμενογράφο, λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων και λογισμικό επεξεργασίας βίντεο, που καλό είναι να έχουν προ-εγκατασταθεί. Η ύπαρξη ενός βιντεοπροβολέα για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων στην ολομέλεια θα διευκόλυne τη διαδικασία.

Για τη βαθύτερη κατανόηση των εννοιών που θίγονται αλλά και για την πιο αποτελεσματική εφαρμογή της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής παρέμβασης, η κάθε ιστορία ακολουθεί τη δομή που περιγράφεται παρακάτω.

I. Σημαντικές έννοιες και λέξεις κλειδιά. Σε αυτήν την ενότητα επισημαίνονται οι έννοιες που θίγονται σε κάθε ιστορία και αποτελούν βασικές νοηματικές συνισταμένες της. Οι όροι που εμπεριέχονται εξηγούνται στο Γλωσσάρι.

II. Στόχοι. Εδώ περιγράφονται οι στόχοι που μπορεί να επιτευχθούν μέσα από την ανάγνωση και την επαφή των μαθητών/τριών με μια συγκεκριμένη ιστορία. Οι ιστορίες του βιβλίου «*Ο κόσμος από την αρχή*» έχουν κοινή εννοιολογική συνισταμένη, ωστόσο θίγουν ποικίλες επιμέρους θεματικές, γι' αυτό και οι στόχοι διαφοροποιούνται κάθε φορά και έχουν μεγάλη ποικιλία. Ωστόσο, δεν είναι απαραίτητο να επιτευχθούν όλοι. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ορισμένους από αυτούς τους στόχους

ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του/της.

III. Αναμενόμενα αποτελέσματα. Εδώ περιγράφονται τα αποτελέσματα που αναμένεται να προκύψουν από την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων και αφορούν στις απόψεις, στις στάσεις, στις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές των εμπλεκόμενων μαθητών και μαθητριών.

IV. Δραστηριότητες. Στην ενότητα αυτή παρατίθενται μία-μία οι προτεινόμενες δραστηριότητες, ορισμένες περιγραφικά και άλλες σε μορφή Φύλλων Εργασίας. Σε κάθε δραστηριότητα εξειδικεύεται η παραπάνω δομή, δηλαδή παρατίθεται πιο αναλυτικά, με συγκεκριμένα βήματα ως εξής:

- *Στόχοι.* Εδώ παρατίθενται οι στόχοι, στην επίτευξη των οποίων αποσκοπεί η δραστηριότητα που προτείνεται. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί, αν θέλει, να επιλέξει κάποιους από αυτούς ή όλους. Προφανώς αποτελούν υποσύνολο των στόχων της συγκεκριμένης ιστορίας και συνολικά της δράσης.
- *Μέθοδοι και τεχνικές.* Σε αυτήν την ενότητα περιγράφονται τα διδακτικά μοντέλα και τεχνικές που χρησιμοποιούνται κατά την υλοποίηση της προτεινόμενης δραστηριότητας.
- *Μέσα και υλικά.* Παρατίθενται τα απαιτούμενα υλικά για την υλοποίηση της δραστηριότητας, οι χώροι που θα αξιοποιηθούν και τα εργαλεία ΤΠΕ που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες.
- *Χρόνος που απαιτείται.* Αφορά τον ενδεικτικό χρόνο υλοποίησης της παρέμβασης, ο οποίος μπορεί να διαφοροποιηθεί ανάλογα με τις δεδομένες συνθήκες.
- *Αναλυτικές οδηγίες.* Για κάθε δραστηριότητα περιγράφεται αναλυτικά η πορεία και τα βήματα που προτείνεται να ακολουθηθούν. Αυτά συνάδουν με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Η επιλογή των στόχων και των δραστηριοτήτων εξαρτάται από τον/την εκπαιδευτικό, την ηλικία των μαθητών και των μαθητριών και το ιδιαίτερο περιβάλλον και κλίμα της τάξης. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επεκτείνει τον χρόνο υλοποίησης και να εμπλουτίσει τις δραστηριότητες, αρκεί να εντάσσονται στους γενικούς στόχους και στην οπτική του φύλου, όπως περιγράφεται στο θεωρητικό πλαίσιο. Στο τέλος του Οδηγού παρατίθεται γλωσσάρι, που περιέχει επιπλέον ορολογία και λειτουργεί συμπληρωματικά με το γλωσσάρι του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή», αποσκοπώντας στην αποσαφήνιση επιπρόσθετων όρων που χρησιμοποιούνται στον Οδηγό και τελικά στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του βιβλίου. Ακολουθεί η βιβλιογραφία του Οδηγού και επιπλέον ενδεικτική περαιτέρω βιβλιογραφία για μεγαλύτερη εμπάθυνση σε θέματα ισότητας των φύλων.

Οι εκπαιδευτικοί που θα πραγματοποιήσουν την παρέμβαση ενθαρρύνονται να αποστείλουν τα σχόλια και τις παρατηρήσεις τους σχετικά με το βιβλίο και τον Οδηγό, καθώς και τους προβληματισμούς και τις δυσκολίες που πιθανόν να αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της στην ηλεκτρονική διεύθυνση: kethi@kethi.gr.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

3. Εισαγωγική δραστηριότητα του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή»

Προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να πραγματοποιήσει μια εισαγωγική δραστηριότητα σχετικά με το βιβλίο, ώστε οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν μια συνολική εικόνα για τις έννοιες που πρόκειται να θιχτούν και να γίνει σαφής ο γενικότερος σκοπός της παρέμβασης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η πρόθυμη συμμετοχή των μαθητών/τριών και η ενεργή εμπλοκή τους.

Σημαντικές έννοιες και λέξεις κλειδιά

Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή», διαπολιτισμικότητα, διαφορετικότητα, στερεότυπα, έμφυλη βία.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να προβληματιστούν σχετικά με την ανάγκη ύπαρξης του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή»
- να εικάσουν σε τι αποσκοπεί η ενασχόλησή τους με το συγκεκριμένο βιβλίο
- να αναλογιστούν για ποιο λόγο η συγγραφή του βιβλίου πραγματοποιήθηκε σε τέσσερις διαφορετικές γλώσσες
- να αναρωτηθούν τι υπονοεί ο τίτλος του βιβλίου.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας αναμένεται οι μαθητές/τριες:

- να είναι σε θέση να κατανοήσουν για ποιο λόγο είναι σημαντική η ενασχόλησή τους με το θέμα της έμφυλης βίας
- να κατανοήσουν πως τα θέματα και οι ιστορίες που διαπραγματεύονται στο βιβλίο δεν περιορίζονται σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο
- να κατανοήσουν πως τα ζητήματα της έμφυλης βίας είναι φαινόμενα που ξεπερνούν σύνορα και εποχές
- να κατανοήσουν τον ρόλο των στερεοτύπων σε όλες τις πλευρές της ζωής
- να δημιουργηθεί η διάθεση και η περιέργεια στους μαθητές και στις μαθήτριες ώστε να κινητοποιηθούν και να εμπλακούν ενεργά στην παρέμβαση.

3.1 Δραστηριότητα

Στόχος	Οι μαθητές/τριες να: <ul style="list-style-type: none"> • έρθουν σε επαφή με το περιεχόμενο του βιβλίου «Ο κόσμος από την αρχή» • κατανοήσουν τους στόχους της παρέμβασης • εκφράσουν την περιέργεια και το ενδιαφέρον τους για τη συμμετοχή τους στην παρέμβαση.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών. Διαλογική συζήτηση της ολομέλειας, μέσω ερωταποκρίσεων και ανάπτυξης θέσεων και επιχειρημάτων.
Μέσα και υλικά	Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» σε έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση.
Χρόνος που απαιτείται	20 λεπτά.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να ξεφυλλίσουν και να περιεργαστούν το βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή». Στη συνέχεια, απευθύνοντας στην ολομέλεια της τάξης ερωτήσεις που αφορούν στους στόχους, προσπαθεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών σχετικά με το περιεχόμενό του και να εξασφαλίσει την ενεργή συμμετοχή τους.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ποιο φαντάζονται πως είναι το περιεχόμενο του βιβλίου; • Ποια θέματα πιστεύουν πως διαπραγματεύεται; • Για ποιο λόγο πιστεύουν πως γράφτηκε το βιβλίο; • Ο τίτλος τους δίνει επιπλέον πληροφορίες; • Σε πόσες γλώσσες είναι γραμμένο; • Για ποιο λόγο πιστεύουν πως έγινε αυτό;

4. ΜΑΡΙΑΝΝΑ, 14 ΧΡΟΝΩΝ

Σημαντικές έννοιες και λέξεις κλειδιά

Έμφυλη βία στο σχολικό περιβάλλον, σεξουαλική παρενόχληση λόγω σωματικής διάπλασης χαρακτηριστικών του γυναικείου φύλου, αποδέκτες/τριες της βίας και παρατηρητές/τριες, ψυχολογικές επιπτώσεις έμφυλης βίας, ρόλος του/της εκπαιδευτικού.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να εστιάσουν στη βία που δέχονται τα κορίτσια, εξαιτίας της «γυναικείας» εμφάνισής τους και στην κλιμάκωση της βίας
- να μάθουν πως η λεκτική επίθεση, ατομική ή ομαδική, που αφορά στα εξωτερικά χαρακτηριστικά του φύλου είναι μια μορφή έμφυλης βίας που εκφράζεται ως σεξουαλική παρενόχληση
- να κατανοήσουν πως η σωματική διάπλαση ή οποιοδήποτε εξωτερικό χαρακτηριστικό του άλλου φύλου δεν μπορεί να γίνεται αντικείμενο για την έκφραση βίας
- να προβληματιστούν για την αντιμετώπιση της γυναίκας ως σεξουαλικού αντικειμένου, εξαιτίας των χαρακτηριστικών του φύλου της
- να εστιάσουν στα κοινωνικά πρότυπα σχετικά με την εμφάνιση των γυναικών/κοριτσιών και στον ρόλο που αυτά παίζουν

- να μπουν στη θέση της πρωταγωνίστριας και να αισθανθούν τις δυσκολίες και τα διλήμματά της
- να αποκτήσουν συναίσθηση του ρόλου τους ως παρατηρητών/τριών τέτοιων φαινομένων και να διαμορφώσουν στάσεις που οδηγούν σε ενεργητικές συμπεριφορές
- να σκεφτούν τον ρόλο των εκπαιδευτικών, των γονιών και των συνομηλίκων στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση της παρέμβασης αναμένεται ότι οι μαθητές/τριες:

- θα έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία του κοινωνικού φύλου και τον ρόλο που παίζει στις σχέσεις των φύλων
- θα υιοθετήσουν στάσεις και συμπεριφορές που θα τους/τις καταστήσουν ικανούς/ές να αντιμετωπίζουν φαινόμενα έμφυλης βίας
- θα έχουν συνειδητοποιήσει πως είναι συνυπεύθυνοι/ες ως παρατηρητές/-τριες
- θα έχουν κατανοήσει τις μορφές της βίας κατά των κοριτσιών και τις επιπτώσεις της σε προσωπικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο
- θα έχουν επεξεργαστεί τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης της σχολικής βίας που εστιάζει στα κορίτσια.

4.1 Πρώτη Δραστηριότητα

Στόχος	Κατανόηση του κειμένου.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών. Διαλογική συζήτηση της ολομέλειας, μέσω ερωταποκρίσεων και ανάπτυξης θέσεων και επιχειρημάτων.
Μέσα και υλικά	Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» σε έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση.
Χρόνος που απαιτείται	Δύο διδακτικές ώρες.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες διαβάζουν το κείμενο που αναφέρεται στη Μαριάννα. Μετά την ανάγνωση του κειμένου ο/η κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του/της, μπορεί να επιλέξει ορισμένες από τις ενδεικτικές ερωτήσεις που ακολουθούν, ώστε να διεγερθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να αναπτυχθεί συζήτηση. Εναλλακτικά, μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες μελέτης και καθεμία να επεξεργαστεί συγκεκριμένη ομάδα ερωτήσεων.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Πώς θα χαρακτηρίζατε τον Παναγιωτίδη; Περιγράψτε τον όσον αφορά στην εξωτερική εμφάνιση και στον χαρακτήρα του. ● Πώς ένιωσε η Μαριάννα για τις αλλαγές που έγιναν στο σώμα της; ● Ποια η ευθύνη των υπόλοιπων της παρέας του Παναγιωτίδη; ● Αν η Μαριάννα ήταν αγόρι θα βίωνε παρόμοιες καταστάσεις; ● Πώς ένιωθε η Μαριάννα όταν της ασκούσαν λεκτική - ψυχολογική βία; ● Πώς αντιδρούσαν τα κορίτσια και πώς τα αγόρια στις βίαιες συμπεριφορές του Παναγιωτίδη απέναντι στη Μαριάννα; ● Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι δεν αντιδρούσε η Μαριάννα; ● Αν η Μαριάννα ήταν αγόρι θα αντιδρούσε με διαφορετικό τρόπο; ● Γιατί δεν εμπιστευόταν κάποιο ενήλικο άτομο; ● Τι επιπτώσεις είχε αυτό στη συμπεριφορά, στην ψυχολογία, στην επίδοσή της και στην υγεία της; ● Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κας Ξένιας; Πιστεύετε πως αν ήταν άντρας η κα Ξένια θα είχε διαφορετική συμπεριφορά; ● Ποιο ήταν το αποκορύφωμα της συμπεριφοράς του Παναγιωτίδη; ● Πώς τελείωσε τελικά το μαρτύριο της Μαριάννας; ● Ποιος πιστεύετε πως είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης; ● Πιστεύετε πως διαφοροποιούνται οι εκπαιδευτικοί ανάλογα με το φύλο τους στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας; ● Εσείς τι θα κάνατε στη θέση της Μαριάννας;

4.2 Δεύτερη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να ενημερωθούν σχετικά με τις μορφές βίας στο σχολικό περιβάλλον εξαιτίας των έμφυλων χαρακτηριστικών των ανθρώπων • να οδηγηθούν στη διαπίστωση πως δεν επιτρέπεται κανενός είδους βίαιη συμπεριφορά σε οποιοδήποτε πλαίσιο • να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση • να συνειδητοποιήσουν την ευθύνη των παρατηρητών/τριών και τον ρόλο των ενηλίκων στην αντιμετώπιση του φαινομένου • να κατανοήσουν ότι ακόμα και στα κορίτσια που είναι παρατηρήτριες μπορεί να υπάρχουν επιπτώσεις, εξαιτίας της ταύτισης λόγω φύλου.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Βιωματική μάθηση, επεξεργασία εννοιών, θεατρικός αυτοσχεδιασμός, παιχνίδι ανεστραμμένων ρόλων.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Ο χώρος της τάξης ή κάποιος άλλος που προσφέρει τη δυνατότητα άνετης κίνησης.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Μία διδακτική ώρα.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε 4 ομάδες, εκπροσωπώντας τους ρόλους: θύμα, δράστης, παρατηρητής, σημαντικός ενήλικας (γονείς/εκπαιδευτικοί). Ο διαχωρισμός των μαθητών/τριών γίνεται ανάλογα με το φύλο τους. Αρχικά, καλούνται τα κορίτσια να υποδυθούν το θύμα και τα αγόρια τους δράστες, δραματοποιώντας την ιστορία δίνοντας, αν επιθυμούν, ένα διαφορετικό τέλος.</p> <p>Στη συνέχεια οι ρόλοι αλλάζουν τοποθετώντας πλέον τα αγόρια στη θέση του θύματος και τα κορίτσια στον ρόλο του δράστη. Η ιστορία δραματοποιείται εκ νέου. Στο τέλος της παρέμβασης συζητούνται στην ολομέλεια της τάξης οι παρακάτω θέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα κορίτσια βρίσκονται πιο εύκολα στο στόχαστρο συμπεριφορών βίας και εκφοβισμού. • Οι δράστες συνήθως είναι άνδρες. • Πώς αντιμετώπισαν τα κορίτσια την έμφυλη βία ως θύματα και πώς τα αγόρια. • Πώς αντιμετώπισαν τα κορίτσια την έμφυλη βία ως δράστες και πώς τα αγόρια.

4.3 Τρίτη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να γνωρίσουν πως η άσκηση βίας διαφοροποιείται τόσο στην έκφρασή της, όσο και στις κοινωνικές, ψυχολογικές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει ανάλογα με το φύλο • να οδηγηθούν στη διαπίστωση πως δεν επιτρέπεται κανενός είδους άσκηση βίας και αυτή δεν δικαιολογείται σε οποιοδήποτε πλαίσιο • να γνωρίσουν τρόπους αντιμετώπισης τέτοιων συμπεριφορών • να είναι σε θέση να αντιδρούν όταν παρατηρούν παρόμοια περιστατικά.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Ομαδοσυνεργατική μέθοδος, επεξεργασία εννοιών, συζήτηση, δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, παραγωγή καλλιτεχνικού έργου - αφίσας.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χώρος τάξης με ενωμένα τα θρανία, ώστε να δημιουργούν μεγάλους πάγκους. Χαρτόνια Α3, μαρκαδόροι, μολύβια, αποκόμματα έντυπου υλικού, κολλητική ταινία.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Μία διδακτική ώρα.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε 2 ομάδες ανάλογα με το φύλο τους. Κάθε ομάδα συμπληρώνει σε χαρτόνι Α3 τις παρακάτω φράσεις είτε λεκτικά, είτε χρησιμοποιώντας εικόνες, είτε δημιουργώντας κολάζ, είτε με οποιονδήποτε άλλον τρόπο καλλιτεχνικής έκφρασης επιθυμούν.</p> <p>Έμφυλη βία είναι: ...</p> <p>Μπορώ να αντιδράσω όταν...</p> <p>Με ποιο τρόπο μπορώ να αντιδράσω όταν δεχτώ κάποιο είδος βίας...</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να εστιάσουν στις μορφές με τις οποίες εκφράζεται η βία ως προς το γυναικείο φύλο και στους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αντιδράσουν. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι αφίσες στην ολομέλεια και διαπιστώνονται διαφορές και ομοιότητες του φαινομένου ανάλογα με το φύλο.</p>

4.4 Τέταρτη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● να προβληματιστούν για τη σημασία των παρατηρητών/τριών σε καταστάσεις βίαιης συμπεριφοράς σε κάποιον τρίτο ● να αναλογιστούν αν οι αντιδράσεις των παρατηρητών/τριών έχουν σχέση με το φύλο τους ● να σκεφτούν με ποιον τρόπο ο κοινωνικός περίγυρος και η πίεση της ομάδας των συνομηλίκων επηρεάζει τη συμπεριφορά των αγοριών ● να διερωτηθούν αν και κατά πόσο τα αγόρια μπορεί να οδηγηθούν σε εκφοβιστικές συμπεριφορές λόγω των κοινωνικών ρόλων που καλούνται να υιοθετήσουν από τον οικογενειακό και κοινωνικό περίγυρο ● να οδηγηθούν στη διαπίστωση πως η έμφυλη βία είναι αυτή που σχετίζεται με το φύλο των κοριτσιών ● να διαπιστώσουν πως τα κορίτσια είναι πολύ πιο συχνά αποδέκτριες ψυχολογικής και σωματικής βίας ● να παρατηρήσουν πως η μορφή της βίαιης συμπεριφοράς απέναντι σε κορίτσια μπορεί να αγγίξει τα όρια της σεξουαλικής παρενόχλησης ● να σκεφτούν κριτικά για τους λόγους που συμβαίνουν τα παραπάνω ● να είναι σε θέση να αποτρέψουν παρόμοιες συμπεριφορές ● να είναι ικανοί/ές να επεμβαίνουν και να αντιδρούν όταν παρατηρούν ή/και βιώνουν τέτοιου είδους καταστάσεις.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Ομαδοσυνεργατική μέθοδος, δημιουργική γραφή, παραγωγή γραπτού λογοτεχνικού κειμένου – εναλλακτικά: δραματοποίηση.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Τετράδιο, μολύβι-στυλό. Εναλλακτικά: φωτογραφική μηχανή, ένας Η/Υ ανά ομάδα, κειμενογράφος.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>50-55 λεπτά.</p>

<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με το φύλο τους και στη συνέχεια χωρίζονται και σε δυο υπο-ομάδες, ώστε να υπάρχουν 2 ομάδες κοριτσιών και 2 ομάδες αγοριών. Στη συνέχεια, επιδιώκουν να ξαναγράψουν μέρος της ιστορίας σε μια παράγραφο των 120-150 λέξεων (ή περισσότερο).</p> <p>Όλες οι ομάδες καλούνται να αλλάξουν την αντίδραση των συμμαθητών/τριών της Μαριάννας απέναντι στη λεκτική βία, που αρχικά ασκήθηκε από τον Παναγιωτίδη και την παρέα του, αναλογιζόμενοι/ες ποια έκβαση θα είχε η ιστορία αν είχαν επέμβει νωρίτερα οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριες της Μαριάννας. Στο κείμενο που δημιουργούν διατυπώνουν τις απόψεις τους για το πώς ο κοινωνικός περίγυρος του Παναγιωτίδη ενισχύει την εκφοβιστική συμπεριφορά του και καταγράφουν ποια πιστεύουν πως θα ήταν η αντίδραση της παρέας του Παναγιωτίδη αν, για κάποιο λόγο, εκείνος σταματούσε την εκφοβιστική συμπεριφορά του απέναντι στη Μαριάννα. Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με χρήση Νέων Τεχνολογιών, χρησιμοποιώντας έναν Η/Υ ανά ομάδα και κειμενογράφο.</p> <p>Στο τέλος οι ιστορίες παρουσιάζονται στην ολομέλεια της τάξης. Τα κείμενα θα μπορούσαν να παρουσιαστούν με εμφατική αφήγηση, με δραματοποίηση ορισμένων σκηνών ή/και με τη δημιουργία παγωμένων εικόνων που θα αποτυπωθούν φωτογραφικά. Στο τέλος της δραστηριότητας ακολουθεί συζήτηση και προβληματισμός αν και κατά πόσο διαφοροποιούνται οι θέσεις και απόψεις των ομάδων ανάλογα με το φύλο.</p>
---------------------------	--

4.5 Πέμπτη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να βελτιώσουν την αυτοεικόνα τους • να ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή τους • να αισθανθούν πως είναι σημαντικοί/ές • να ενδυναμώσουν τη σχέση με τον εαυτό τους • να έρθουν σε επαφή με την έννοια της εγγενούς αξίας του ανθρώπου.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Βιωματική μέθοδος, παραγωγή κοινού καλλιτεχνικού έργου: δημιουργία πολυτροπικού κειμένου.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χώρος τάξης με ενωμένα θρανία για να δημιουργηθούν πάγκοι εργασίας, πολύχρωμα χαρτόνια Α3, μαρκαδόροι, κηρομπογιές, ξυλομπογιές, μολύβια.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Μία διδακτική ώρα.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Τα παιδιά χωρίζονται σε 4 με 6 ομάδες και φτιάχνουν αντίστοιχο αριθμό αφισών. Σε κάθε αφίσα γράφουν μέσα σε τρεις κύκλους τις φράσεις-αφετηρίες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είμαι σημαντικός/ή γιατί.... • Μου αρέσει που... • Το δυνατό μου σημείο είναι... <p>Αυτές οι φράσεις-αφετηρίες αντιστοιχούν στις βασικές έννοιες της αυτοεικόνας, της αυτοεκτίμησης και της σημαντικότητας. Κάθε παιδί συμπληρώνει τη φράση-αφετηρία με τις προτάσεις που πιστεύει πως το χαρακτηρίζουν. Εκφράζεται καλλιτεχνικά και κάνει ζωγραφιές με μαρκαδόρους, κηρομπογιές ή ξυλομπογιές, γράφει κείμενα σε διαφορετικές κατευθύνσεις, με διαφορετικά χρώματα και μεγέθη γραμμάτων, τρισιδιάστατα και πολύχρωμα, χρησιμοποιεί σχήματα, βελάκια, συνδετικές γραμμές. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσιάζει το έργο της στην ολομέλεια της τάξης. Τα μέλη της ομάδας μπορούν να συνεισφέρουν στις καταγραφές των άλλων, προσθέτοντας στοιχεία για τα οποία πιστεύουν πως ένα άλλο μέλος της ομάδας θα μπορούσε να νιώθει σημαντικός/ή.</p>

4.6 Έκτη Δραστηριότητα (συστήνεται για μαθητές και μαθήτριες Λυκείου)

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να αναπτύξουν κριτική ματιά, με την οπτική του φύλου, απέναντι στα οπτικοακουστικά μηνύματα που εκπέμπονται από δημοφιλείς μορφές εφηβικών θεαμάτων • να προβληματιστούν για την αντιμετώπιση των γυναικών ως σεξουαλικών αντικειμένων, εξαιτίας των σωματικών χαρακτηριστικών του φύλου τους • να εστιάσουν στα πρότυπα που έμμεσα προβάλλονται σχετικά με την εμφάνιση των γυναικών/κοριτσιών και στον ρόλο που αυτά παίζουν • να είναι σε θέση να υποστηρίζουν τις επιλογές τους • να υιοθετήσουν τη στάση πως η ελεύθερη έκφραση είναι δικαίωμα όλων.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, ομαδοσυνεργατική μέθοδος, κριτική επεξεργασία οπτικοακουστικού υλικού, εστιασμένη παρατήρηση, συζήτηση, παραγωγή καλλιτεχνικού έργου: δημιουργία κατασκευής ή κολάζ.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Η/Υ και βιντεοπροβολέας, εκτυπωτής, χρωματιστά χαρτόνια και κόλλα.</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει προσεκτικά 4-5 βιντεοκλίπ ανάλογα με την ηλικία και τις εμπειρίες των μαθητών και μαθητριών του/της, που απεικονίζουν γυναίκες/κορίτσια στο χώρο του θεάματος. Σημαντικό είναι τα παιδιά να μην αναζητήσουν μόνο τους οπτικοακουστικό υλικό διότι υπάρχει κίνδυνος να συναντήσουν ακατάλληλο περιεχόμενο.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>30 λεπτά.</p>

Αναλυτικές οδηγίες

Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε 4 ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει να παρακολουθήσει ένα βιντεοκλίπ από αυτά που έχει επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός. Καθένα προβάλλεται δύο φορές, την πρώτη για απλή παρακολούθηση και τη δεύτερη επιδιώκοντας κριτική θεώρηση του θεάματος με βάση 5 άξονες. Για κάθε σκηνή οι μαθητές και οι μαθήτριες εστιάζουν στην εμφάνιση/τρόπο προβολής των γυναικών και σημειώνουν με συντομία σε πίνακα: α) τα ρούχα, β) τις κινήσεις, γ) τον περιβάλλοντα χώρο δ) το ανθρώπινο περιβάλλον, ε) τα συναισθήματα (αν υπάρχουν ή όχι και ποια είναι).*

ΡΟΥΧΑ	ΚΙΝΗΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΧΩΡΟΣ	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Στη συνέχεια, τα παιδιά συζητούν για την εικόνα των γυναικών/κοριτσιών στα βιντεοκλίπ και τα στοιχεία εκείνα που τη διαμορφώνουν. Τέλος, κόβουν τα πολύχρωμα χαρτόνια σε λωρίδες και σε καθεμιά καταγράφουν από ένα στοιχείο που δηλώνει θετική ως προς τις γυναίκες στάση και συμπεριφορά ή αρνητική ως προς τις γυναίκες στάση και συμπεριφορά, τα κολλούν μαζί με εικόνες από τους/τις καλλιτέχνες/ιδες ή τα βιντεοκλίπ και φτιάχνουν ένα μεγάλο κολάζ.

* Σημείωση: Εδώ πρέπει ο/η εκπαιδευτικός να προσέξει να μην περάσει το μήνυμα πως κάποιες συμπεριφορές των κοριτσιών είναι κατακριτέες.

4.7 Έβδομη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να μεταδώσουν μήνυμα αισιοδοξίας σχετικά με την ισότητα των φύλων και κατά της έμφυλης βίας • να εκφραστούν δημιουργικά μέσω Η/Υ και web 2.0 εργαλείων • να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους με θετικά φορτισμένες έννοιες.
Μέθοδοι και τεχνικές	Ομαδοσυνεργατική μέθοδος με ΤΠΕ, αξιοποίηση δημιουργικού διαδικτύου, κατασκευή συννεφόμεξου.
Μέσα και υλικά	Ένας Η/Υ ανά ομάδα, σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής, εφαρμογή: WordArt, υλικό πρόσθετης βοήθειας για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες στα: https://www.youtube.com/watch?v=jcGq1aFqZJc&t=18s https://e-philologist.gr/2019/07/15/synnefolekso-ena-xrisimo-ergaleio-gia-ta-neae-ellinika/
Χρόνος που απαιτείται	30-35 λεπτά.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων και επισκέπτονται την ιστοσελίδα https://wordart.com/. Πατώντας το "CreateNow" επιχειρούν να δημιουργήσουν συννεφόμεξο με έννοιες που σχετίζονται με την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας κατά των κοριτσιών. Στην αριστερή στήλη της σελίδας εισάγουν τις έννοιες που επιθυμούν να απεικονίσουν στο συννεφόμεξο και καθορίζουν το μέγεθος της γραμματοσειράς, το χρώμα και την κατεύθυνση του κειμένου. Αν χρησιμοποιηθούν έννοιες-κλειδιά στα ελληνικά, καλό είναι να επιλεγεί η γραμματοσειρά Roboto διότι υποστηρίζει την ελληνική γλώσσα. Στη συνέχεια, ενθαρρύνονται οι μαθητές/τριες να ανακαλύψουν τις επιλογές που τους παρέχει το συγκεκριμένο διαδικτυακό εργαλείο καθορίζοντας το σχήμα, το χρώμα και γενικότερα τη μορφή του συννεφόμεξου. Στη συνέχεια, οι ομάδες αποθηκεύουν την καλλιτεχνική δημιουργία τους πατώντας "Download" σε μορφή εικόνας και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στην ολομέλεια της τάξης.</p> <p>Εναλλακτικά, το συγκεκριμένο web 2.0 εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την αυτόματη παραγωγή συννεφόμεξου, μέσω της εισαγωγής (import) έτοιμων κειμένων και ιστοσελίδων.</p>

5. ΜΑΡΙΑ, 13 ΧΡΟΝΩΝ

Σημαντικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Κοινωνικά στερεότυπα, καταναγκαστικός γάμος ανηλίκων, πατριαρχία, ενδοοικογενειακή βία, άνιση μεταχείριση λόγω φύλου, δικαίωμα των κοριτσιών στη μόρφωση, αυτοδιάθεση, ρόλος του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν τον ρόλο που παίζει το διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο και ο παραδοσιακός τρόπος ζωής στις επιλογές ενός κοριτσιού
- να συνδέσουν τον ρόλο που παίζουν οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στην ελευθερία και στην αυτοδιάθεση των κοριτσιών*
- να προβληματιστούν για τα διαφορετικά δικαιώματα που έχει η πρωταγωνίστρια σε κάθε πλευρά της ζωής της, εξαιτίας του φύλου της
- να συγκρίνουν το μέλλον που προδιαγράφεται για το κορίτσι σε σχέση με αυτό που προδιαγράφεται για το αγόρι
- να αισθανθούν τα συναισθήματα και τα διλήμματα του κοριτσιού και να πάρουν προσωπική θέση γι' αυτά
- να σκεφτούν τις επιπτώσεις στη ζωή του κοριτσιού, τις οποίες υφίσταται λόγω φύλου
- να προβληματιστούν για τη διάσταση που έχει σήμερα το φαινόμενο των διακρίσεων εναντίον των γυναικών και των κοριτσιών, ως προς τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων ζωής
- να υποστηρίξουν ενεργά την ελευθερία των επιλογών του κάθε ανθρώπου και ιδιαίτερα των κοριτσιών
- να είναι σε θέση να υπερασπίζονται έμπρακτα τα δικαιώματα και τις επιλογές τους.

* Σημείωση: Στο σημείο αυτό πρέπει ο/η εκπαιδευτικός να προσέξει να μη συνδεθεί η ελευθερία και η αυτοδιάθεση των κοριτσιών με τη φτώχεια ή τον πλούτο.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση της παρέμβασης, οι μαθητές και οι μαθήτριες αναμένεται ότι θα υιοθετήσουν τη θέση πως η μόρφωση και η αυτοδιάθεση είναι αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτως φύλου, θρησκείας, καταγωγής και θα είναι διατεθειμένοι/ες να την υποστηρίξουν έμπρακτα.

5.1 Πρώτη Δραστηριότητα

Στόχος	Κατανόηση του κειμένου.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών. Διαλογική συζήτηση της ολομέλειας μέσω ερωταποκρίσεων και ανάπτυξης θέσεων και επιχειρημάτων.
Μέσα και υλικά	Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» σε έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση.
Χρόνος που απαιτείται	Δύο διδακτικές ώρες.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες διαβάζουν το κείμενο που αναφέρεται στη Μαρία. Μετά την ανάγνωση του κειμένου ο/η κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του/της, μπορεί να επιλέξει ορισμένες από τις ενδεικτικές ερωτήσεις που ακολουθούν, ώστε να διεγερθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να αναπτυχθεί συζήτηση. Εναλλακτικά, μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες μελέτης και καθεμία να επεξεργαστεί συγκεκριμένη ομάδα ερωτήσεων.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πού και πότε πιστεύετε πως θα μπορούσε να εκτυλίσσεται η ιστορία; • Ποια είναι η στάση των γονέων απέναντι στα δύο παιδιά τους; Διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο; • Τι ρόλο πιστεύετε παίζει η οικογένεια στην υιοθέτηση κοινωνικών ρόλων από τα παιδιά; • Γιατί ο αδερφός της Μαρίας δεν την υποστηρίζει; • Σχολιάστε την έκφραση: «Αν, ας πούμε, η ζωή σου είναι δική σου;» • Περιγράψτε τη γιαγιά. • Πώς πιστεύετε ότι επηρέασε τη Μαρία η συζήτηση με τη γιαγιά; • Θεωρείτε πως ο παππούς της Μαρίας υπήρχε περίπτωση να τοποθετηθεί διαφορετικά; • Περιγράψτε τις πεπειθήσεις της Αλεξίας σχετικά με τον προορισμό της γυναίκας. • Πώς διαφοροποιούνται οι προσδοκίες της Μαρίας από τη ζωή σε σχέση με της Αλεξίας; • Τι ρόλο παίζει ο παραδοσιακός τρόπος σκέψης της οικογένειας στις αποφάσεις των ανδρών για το μέλλον της Μαρίας; • Πώς διαφοροποιούνται οι απόψεις της μητέρας και της γιαγιάς; • Πόσο καταλυτικός ήταν ο ρόλος της γιαγιάς στην έκβαση της ιστορίας; • Αν η Μαρία είχε επιλέξει να μείνει, πώς πιστεύετε θα ήταν η ζωή της;

5.2 Δεύτερη Δραστηριότητα

Στόχος	Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες: <ul style="list-style-type: none"> • να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση • να προσεγγίσουν βιωματικά τον αποκλεισμό από την εκπαιδευτική διαδικασία λόγω φύλου • να προσεγγίσουν βιωματικά την άνιση μεταχείριση λόγω φύλου • να συνειδητοποιήσουν πως η μόρφωση και η συμμετοχή σε συλλογικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές εκφάνσεις της ζωής είναι αναφαίρετο δικαίωμα όλων.
Μέθοδοι και τεχνικές	Βιωματική μάθηση, διαλογική συζήτηση, αναπαράσταση βιωμάτων, παιχνίδι προσομοίωσης.
Μέσα και υλικά	Χώρος τάξης, διάταξη καθισμάτων σε κύκλο. Αυτοκόλλητα χαρτάκια δύο χρωμάτων.
Χρόνος που απαιτείται	Μία διδακτική ώρα.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες κάθονται σε έναν κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός μοιράζει αυτοκόλλητα χαρτάκια, διαφορετικού χρώματος για τα κορίτσια και διαφορετικού χρώματος για τα αγόρια. Στη συνέχεια, απευθύνει ερωτήσεις στην τάξη αλλά αγνοεί κάθε φορά τις απαντήσεις μιας συγκεκριμένης ομάδας.</p> <p>Εναλλακτικά μπορεί να αντιμετωπίσει επικριτικά τις απαντήσεις των κοριτσιών, ενώ αντίθετα οι απαντήσεις των αγοριών να χαίρουν ιδιαίτερα θετικών σχολίων ακόμη και αν είναι λανθασμένες.</p>

<p>Αναλυτικές οδηγίες (συνέχεια)</p>	<p>Η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι να παραπονεθεί κάποια ομάδα για την άδικη συμπεριφορά του/της εκπαιδευτικού. Όταν αυτός ή αυτή ερωτηθεί γιατί συμπεριφέρεται έτσι τότε απαντάει: «Γιατί είσαι/είναι κορίτσι». Με αφορμή αυτό το παιχνίδι προσομοίωσης, τίθενται τρία βασικά ερωτήματα για προβληματισμό και συζήτηση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώς ένιωσαν οι μαθητές/τριες που αποκλείστηκαν; • Πώς ένιωσαν οι μαθητές/τριες που παρακολούθουσαν την άδικη συμπεριφορά απέναντι στην άλλη ομάδα; • Με βάση τις γνώσεις και τα βιώματά τους, υπήρξαν περιπτώσεις στο παρελθόν και στο παρόν κατά τις οποίες οι γυναίκες δεν μπορούσαν ή δεν μπορούν να συμμετέχουν σε πεδία της καθημερινής προσωπικής, επαγγελματικής ή/και δημόσιας ζωής; <p>Για την εναλλακτική εκδοχή της δραστηριότητας: Με βάση τις γνώσεις και τα βιώματά τους, υπήρξαν περιπτώσεις στο παρελθόν και στο παρόν κατά τις οποίες οι γυναίκες αντιμετωπίζονταν ή/και αντιμετωπίζονται με άνισο τρόπο σε σχέση με τους άνδρες, για παράδειγμα στο εργασιακό περιβάλλον;</p> <p><i>Σημείωση: Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει να θέσει σε «δυσμενή» θέση την ομάδα των αγοριών ή των κοριτσιών.</i></p>
--	--

5.3 Τρίτη Δραστηριότητα

Στόχος	Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες: <ul style="list-style-type: none"> • να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση • να προσεγγίσουν βιωματικά την απουσία ίσων ευκαιριών και δίκαιης μεταχείρισης λόγω φύλου • να συνειδητοποιήσουν πως η άνιση μεταχείριση, σε οποιοδήποτε πλαίσιο και αν υπάρχει, είναι κατακριτέα • να υιοθετήσουν τρόπους αντίδρασης παρόμοιων καταστάσεων.
Μέθοδοι και τεχνικές	Βιωματική μάθηση, αναπαράσταση βιωμάτων, παιχνίδι προσομοίωσης, διαλογική συζήτηση.
Μέσα και υλικά	Χρωματιστά χαρτόνια, ψαλίδια, κόλλες, φάκελοι A4, μαρκαδόροι.
Χρόνος που απαιτείται	Μία διδακτική ώρα.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων.</p> <p>Αρχικά ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως όλες οι ομάδες πρέπει να ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα, ακολουθώντας τις οδηγίες και χρησιμοποιώντας τα υλικά εντός του φακέλου. Τονίζεται πως όλοι και όλες θα πρέπει να ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα μόνο με τα υλικά που υπάρχουν στον φάκελο. Όποια ομάδα ολοκληρώσει πρώτη θα είναι και η νικήτρια.</p> <p>Στη συνέχεια, δίνεται στις μισές ομάδες της τάξης ένας κλειστός φάκελος (ένας φάκελος ανά ομάδα) μέσα στον οποίο υπάρχουν:</p> <ul style="list-style-type: none"> - μια κόλλα - ένα ψαλίδι - δύο χρωματιστά χαρτόνια - μαρκαδόροι - οδηγίες

<p>Αναλυτικές οδηγίες (συνέχεια)</p>	<p>Οι άλλες ομάδες επίσης παραλαμβάνουν κλειστούς φακέλους μέσα στους οποίους όμως δεν έχει τοποθετηθεί ένα από τα παραπάνω υλικά. Οι οδηγίες που εμπεριέχονται μπορεί να είναι οι παρακάτω και να είναι κοινές για όλες τις ομάδες.</p> <p><i>Συνεργαστείτε με την ομάδα σας και δημιουργήστε μια κάρτα ακολουθώντας τις παρακάτω οδηγίες:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Επιλέξτε ένα χρωματιστό χαρτόνι της αρεσκείας σας και διπλώστε το στη μέση. 2) Από το άλλο χρωματιστό χαρτόνι κόψτε έναν κύκλο, τόσο μεγάλο ώστε να χωράει στη μια μεριά του διπλωμένου χαρτονιού. 3) Κολλήστε τον κύκλο στη δεξιά μεριά του εσωτερικού της κάρτας. 4) Μέσα στον κύκλο γράψτε «Ίσες ευκαιρίες για όλους και όλες». 5) Γράψτε τα ονόματά σας στην άλλη μεριά της κάρτας. <p>Αναμένεται οι ομάδες που έχουν στη διάθεσή τους τον πλήρη φάκελο να ολοκληρώσουν με επιτυχία τη δοκιμασία, ενώ οι υπόλοιπες ομάδες όχι. Ο/Η εκπαιδευτικός συγχαίρει επιδεικτικά τις νικήτριες ομάδες μετά την ολοκλήρωση της δράσης, ενώ την ίδια στιγμή αναμένεται να υπάρξουν αντιδράσεις από τις υπόλοιπες για άνιση μεταχείριση.</p> <p>Ακολουθεί συζήτηση για τα συναισθήματα που μπορεί να βίωσαν οι μαθητές/τριες με τον ελλιπή φάκελο. Οι μαθητές/τριες προβληματίζονται για το αν ήταν δίκαιη η αντιμετώπιση των άλλων ομάδων. Τέλος, όλοι και όλες αναλογίζονται αν υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες δεν παρέχονται ίσες ευκαιρίες στα κορίτσια και με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να το αλλάξουν αυτό.</p>
--	--

5.4 Τέταρτη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● να κατανοήσουν ότι το δικαίωμα στη μόρφωση είναι αναφαίρετο δικαίωμα ανεξαρτήτως φύλου ● να διαπιστώσουν ότι η μόρφωση αποτελεί εφόδιο στη ζωή μιας γυναίκας ● να σκεφτούν ότι η εκπαίδευση συμβάλλει στην ισότιμη ένταξη των γυναικών στην κοινωνία ● να θεωρήσουν δυνατή την ανατροπή των προκαταλήψεων για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων και την ανάληψη από τους άνδρες αρμοδιοτήτων που συνήθως ανατίθενται σε γυναίκες ● να υποστηρίξουν έμπρακτα το δικαίωμα στην λήψη αποφάσεων ζωής όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Βιωματική μάθηση, επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, θεατρικός αυτοσχεδιασμός, παιχνίδι ανεστραμμένων ρόλων, αντιπαράθεση επιχειρημάτων.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χώρος τάξης, διαρρύθμιση ώστε να υπάρχει ανοικτός χώρος για το δρώμενο.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Μία διδακτική ώρα.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες (αγόρια - κορίτσια) αναλογιζόμενοι/ες πως η ιστορία μπορεί να εκτυλιχθεί και στις μέρες μας σε οποιαδήποτε χώρα. Διαμορφώνουν αυτοσχεδιαστικά το σενάριο έτσι ώστε τα κορίτσια να υιοθετούν την άποψη πως δεν επιθυμούν να σπουδάσουν, αλλά επιθυμούν να κάνουν νωρίς οικογένεια, ενώ τα αγόρια να καλούνται να τις «πείσουν» πως η επιλογή τους είναι λανθασμένη.</p> <p>Εναλλακτικά, οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε 3 ομάδες (αγόρια-κορίτσια-γονείς που μπορεί να είναι μικτή ομάδα). Οι γονείς αποφασίζουν να παντρευτούν τα κορίτσια και να σπουδάσουν τα αγόρια. Γίνεται προσπάθεια από κορίτσια και αγόρια να μεταπείσουν τους γονείς.</p>

5.5 Πέμπτη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● να κατανοήσουν τον τρόπο που μπορεί να συγκρούονται οι προσωπικές προσδοκίες ενός κοριτσιού με αυτές του περιγυρου ● να κατανοήσουν τη θέση της Μαρίας ● να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της πραγματοποίησης των ονείρων ενός κοριτσιού για την ψυχική ισορροπία της ● να κατανοήσουν πως για την πραγματοποίηση των προσδοκιών μας χρειάζεται σθένος ● να είναι σε θέση να αναλάβουν δράση για να διεκδικήσουν το δικαίωμα της επιλογής είτε για τον εαυτό τους είτε για κάποιον/α τρίτο/η.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Ομαδοσυνεργατική μέθοδος, παραγωγή καλλιτεχνικού έργου - κολάζ, συζήτηση.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χαρτί μέτρου, αυτοκόλλητα χαρτάκια διαφόρων χρωμάτων, μαρκαδόροι.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>30-35 λεπτά.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες σχεδιάζουν σε χαρτί μέτρου το περίγραμμα μιας μαθήτριας, που προσομοιάζει στην πρωταγωνίστρια της ιστορίας, χρησιμοποιώντας μαρκαδόρο. Αρχικά, καταγράφουν σε αυτοκόλλητα χαρτάκια τις προσδοκίες και τα όνειρα της Μαρίας από τη ζωή και τα τοποθετούν μέσα στο περίγραμμα του κεφαλιού της. Στη συνέχεια, καταγράφουν σε διαφορετικά χαρτάκια τις προσδοκίες που έχει ο περίγυρος της Μαρίας από τη Μαρία εξαιτίας του φύλου της και τα τοποθετούν γύρω από το περίγραμμα της Μαρίας, απεικονίζοντας τις προσδοκίες της κοινωνίας. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με το πόσο αυτές οι προσδοκίες διαφοροποιούνται. Έπειτα, καταγράφονται σε αυτοκόλλητα χαρτάκια τα συναισθήματα που είναι πιθανόν να βιώνει η Μαρία λόγω της σύγκρουσης των προσδοκιών και οι μαθητές/τριες τα τοποθετούν στο χώρο της καρδιάς. Ακολουθεί ο προβληματισμός για το πώς θα ένιωθε η Μαρία αν οι προσδοκίες της από τη ζωή γινόταν σεβαστές από τα υπόλοιπα άτομα. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσαν να αφαιρεθούν τα χαρτάκια του περιγυρου αλλάζοντας παράλληλα και τα συναισθήματά της Μαρίας.</p>

5.6 Έκτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να συγκρίνουν και να αναγνωρίσουν τα κοινά σημεία των προσδοκιών των παιδιών ανεξαρτήτως φύλου • να καλλιεργήσουν και να υιοθετήσουν την πεποίθηση της ελεύθερης επιλογής και της αυτοδιάθεσης όλων, ανεξάρτητα από το φύλο τους • να συνειδητοποιήσουν πως σε αυτή την ελεύθερη επιλογή μπορούν να συμβάλουν όλοι και όλες. • να υπερασπίζονται στην πράξη άδικες συμπεριφορές εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, ομαδοσυνεργατική μέθοδος, δημιουργική γραφή, παραγωγή ποιητικού λόγου με χρήση Νέων Τεχνολογιών και εναλλακτικά δημιουργία τραγουδιού.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Ένας Η/Υ ανά ομάδα μαθητών/τριών, κειμενογράφος. Αν η δραστηριότητα υλοποιηθεί σε περιβάλλον ασύγχρονης εκπαίδευσης τότε μπορεί να δημιουργηθεί συνεργατικό έγγραφο, οπότε απαιτείται διαδίκτυο και λογαριασμός gmail για πρόσβαση σε googledocs.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Δύο διδακτικές ώρες.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες των 2-3 μελών ιδίου φύλου και χρησιμοποιούν τον κειμενογράφο στον Η/Υ, για να δημιουργήσουν ένα ποίημα με θέμα «Αν η ζωή ήταν δική μου». Στους στίχους περιγράφουν τις προσδοκίες από τη ζωή τους, τον γάμο, τον ρόλο της οικογένειας και του ευρύτερου περιβάλλοντος στις επιλογές που κάνουν. Εναλλακτικά, τα παιδιά μπορούν να μελοποιήσουν το ποίημά τους, να προσθέσουν ρυθμούς ή να το αποδώσουν σε ύφος rap ή σε οποιοδήποτε ύφος μουσικής επιθυμούν και επιλέξουν να το αποδώσουν. Στο τέλος, παρουσιάζονται τα ποιήματα ή τα τραγούδια στην ολομέλεια και εντοπίζονται οι διαφορές και οι ομοιότητες των προσδοκιών των ομάδων σε σχέση με το φύλο τους.</p>

6. ΡΩΞΑΝΗ, 15 ΧΡΟΝΩΝ

Σημαντικές έννοιες και λέξεις κλειδιά

Σεξουαλική παρενόχληση, άσκηση ψυχολογικής βίας με τη μορφή της επιρροής εις βάρος του κοριτσιού, κοινωνική απομόνωση, εφηβικές σχέσεις, επιρροές περιγυρου στη σύναψη σχέσεων, κτητικότητα, ανισότητα, συντροφική βία, οικονομική εξάρτηση, καταπίεση.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να συνειδητοποιήσουν πως το σώμα είναι δικό τους και κανείς/καμία δεν έχει δικαίωμα να παραβεί τα όρια που θέτει ο καθένας/καθεμία
- να κατανοήσουν τη σημασία των συναισθημάτων κατά τη διάρκεια της σχέσης
- να εξηγήσουν την επιρροή της συμπεριφοράς του συντρόφου στις αποφάσεις της πρωταγωνίστριας
- να εντοπίσουν στάσεις και συμπεριφορές κτητικότητας απέναντι στο κορίτσι
- να εντοπίσουν τις βίαιες συμπεριφορές του αγοριού
- να προβληματιστούν για τους λόγους της κοινωνικής απομόνωσης του κοριτσιού
- να τοποθετήσουν τον εαυτό τους στη θέση της πρωταγωνίστριας και να συναισθανθούν τα διλήμματά της
- να συζητήσουν τον ρόλο του κάθε φύλου στη σχέση
- να αναλύσουν τον ρόλο που μπορούν να παίξουν τα φιλικά πρόσωπα στην αντιμετώπιση της καταπίεσης των κοριτσιών και των γυναικών
- να εστιάσουν στην έννοια της ισότητας των φύλων εντός μιας σχέσης και να αναζητήσουν τα χαρακτηριστικά της
- να προβληματιστούν για τις διάφορες μορφές βίας εντός μιας σχέσης
- να εκφράζουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις, τις επιθυμίες τους χωρίς φόβο να κριθούν
- να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση της παρέμβασης αναμένεται ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες θα μπορούν να αναγνωρίζουν τα θετικά στοιχεία σε μια σχέση και θα τα συνδέουν με την ισότητα και τον σεβασμό του ενός φύλου προς το άλλο. Θα διαμορφώσουν στάσεις και συμπεριφορές που θα καταδικάζουν κάθε μορφή έμφυλης βίας εντός της σχέσης και θα διαμορφώσουν ενεργητική στάση συμπαράστασης και υποστήριξης απέναντι σε γυναίκες που υφίστανται βία και καταπίεση από τους συντρόφους τους.

6.1 Πρώτη Δραστηριότητα

Στόχος	Κατανόηση του κειμένου.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών. Διαλογική συζήτηση της ολομέλειας μέσω ερωταποκρίσεων και ανάπτυξης θέσεων και επιχειρημάτων.
Μέσα και υλικά	Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» σε έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση.
Χρόνος που απαιτείται	Δύο διδακτικές ώρες.
Αναλυτικές οδηγίες	Οι μαθητές/τριες διαβάζουν το κείμενο που αναφέρεται στη Ρωξάνη. Μετά την ανάγνωση του κειμένου ο/η κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών του/της, μπορεί να επιλέξει ορισμένες από τις ενδεικτικές ερωτήσεις που ακολουθούν, ώστε να διεγερθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να αναπτυχθεί συζήτηση. Εναλλακτικά, μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες μελέτης και καθεμία να επεξεργαστεί συγκεκριμένη ομάδα ερωτήσεων.

Αναλυτικές οδηγίες
(συνέχεια)

- Πώς σχολιάζετε τη φράση: «Αλήθεια; Για σκέψου δεν μπορούσες να πιστέψεις ότι μπορούσε να βρεθεί σε αυτή την κατάσταση;»
- Πώς μεταβάλλονται τα συναισθήματα της Ρωξάνης κατά τη διάρκεια της σχέσης τους; Ποια είναι στην αρχή και πώς εξελίσσονται;
- Γιατί λέει η πρωταγωνίστρια πως «είναι αργά για να κρατηθείς από οπουδήποτε»;
- Τι ρόλο παίζει κατά τη γνώμη σας το γεγονός ότι οι περισσότερες φίλες της Ρωξάνης έχουν σχέση; Πώς αυτό επηρεάζει τη Ρωξάνη;
- Ποια σχέση έχει η Ρωξάνη με τους γονείς της; Γιατί;
- Περιγράψτε την πρώτη συνάντηση της Ρωξάνης με τον Σπύρο. Πώς πιστεύετε ότι αισθάνεται η Ρωξάνη;
- Ο Σπύρος κατηγορεί τη Νάντια; Γιατί; Πώς αντιδρά η Ρωξάνη;
- Τι δείχνει κατά τη γνώμη σας το γεγονός πως δεν την αφήνει να έχει χρήματα μαζί της; Πώς το εξηγεί ο Σπύρος; Πώς το σχολιάζετε;
- Τι κάνει ο Σπύρος ώστε η Ρωξάνη να αισθάνεται πως σιγά σιγά υψώνεται ένας γυάλινος τοίχος γύρω της;
- Γιατί η Ρωξάνη δε συζητά το θέμα με τη Νάντια και τις φίλες της;
- Πώς σχολιάζει ο Σπύρος την εμφάνισή της; Πώς απαντά αυτή και πώς νιώθει;
- Πώς χαρακτηρίζει ο Σπύρος τη Ρωξάνη; Έχει δίκιο;
- Γιατί ο Σπύρος μάλωσε με το αγόρι που κοίταζε τη Ρωξάνη; Ποιος ήταν ο πραγματικός λόγος;
- Ποιες αλλαγές κάνει στη ζωή της η Ρωξάνη μετά που γνώρισε τον Σπύρο; Θέλει να τις κάνει; Πώς αισθάνεται; Γιατί τις κάνει;
- Πώς αντέδρασε ο Σπύρος όταν η Ρωξάνη του ανακοίνωσε πως τελείωσαν;
- Ποιος ο ρόλος του Νίκου;
- Τι θα είχε γίνει αν η Ρωξάνη εμπιστευόταν τον Νίκο; Πώς πιστεύετε θα είχε εξελιχθεί η ιστορία;

6.2 Δεύτερη Δραστηριότητα

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν μορφές έμφυλης βίας κατά τη συντροφική-ερωτική σχέση, πολλές από τις οποίες έχουν φυσικοποιηθεί, δηλαδή θεωρούνται δεδομένες • να αναγνωρίζουν ότι τα κορίτσια έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν με θάρρος τις απόψεις, τα πιστεύω και τις πεποιθήσεις τους • να συμβάλλουν ώστε τα κορίτσια να διεκδικούν τα δικαιώματά τους • να επεμβαίνουν σε οποιαδήποτε κατάσταση θεωρούν πως τα παραπάνω θίγονται.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Βιωματική μέθοδος, επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, ομαδοσυνεργατική μέθοδος, δραματοποίηση, βιωματική αναπαράσταση.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χώρος τάξης, διαρρύθμιση ώστε να υπάρχει κενός χώρος για κίνηση. Χαρτόνια, μαρκαδόροι, στυλό.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Μία διδακτική ώρα.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε ολιγομελείς ομάδες και χρησιμοποιούν μεγάλα χαρτόνια, όπου γράφουν σε καθένα από αυτά μία φράση που περιγράφει ποιες στάσεις και συμπεριφορές επιδοκιμάζουν, θεωρούν σωστές, μπορούν να ανεχτούν, επιθυμούν σε μία σχέση και ποιες από αυτές δε θεωρούν αποδεκτές. Ξεκινούν ως εξής:</p> <p>Συμφωνώ ... Δε συμφωνώ ..... Θέλω.... Δε θέλω ..... Ανέχομαι ..... Δεν ανέχομαι .....</p> <p>Στη συνέχεια, η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες. Ο/Η κάθε μαθητής/τρια της πρώτης ομάδας «φορά» μπροστά του/της το χαρτόνι που εκφράζει μια θετική στάση και αυτό που εκφράζει την αντίστοιχη αρνητική στάση το φορά πίσω του/της, σαν να φορά δύο πικέτες. Οι μαθητές/τριες της άλλης ομάδας, ανά δύο, δραματοποιούν αυτοσχεδιαστικά διάφορες συμπεριφορές ζευγαριών, τις οποίες αντλούν από το κείμενο, από τα βιώματά τους, από περιστατικά της καθημερινής ζωής, από λογοτεχνικά κείμενα που έχουν διαβάσει, από τη φαντασία τους. Οι μαθητές/τριες με τις πικέτες στέκονται κυκλικά και στο κέντρο τοποθετούνται κάθε φορά αυτοί/ές που δραματοποιούν. Για κάθε συμπεριφορά, θετική ή αρνητική, ο/η μαθητής/τρια της πρώτης ομάδας που φέρει την πικέτα με το αντίστοιχο μήνυμα έρχεται στο κέντρο και επιδεικνύει τη φράση που ταιριάζει και έχει στις πικέτες του/της.</p> <p>*πικέτες: χαρτόνια ή αυτοκόλλητα που κολλάνε στο ρούχο.</p>

6.3 Τρίτη Δραστηριότητα

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να κατανοήσουν την έννοια του σεβασμού σε μια σχέση • να κατανοήσουν την έννοια της ίσης μεταχείρισης • να εστιάσουν και να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο που μπορεί να παίξει ο περίγυρος στη διαμόρφωση των κοινωνικών ρόλων των φύλων σε μία σχέση • να είναι σε θέση να υπερασπίζονται το δικαίωμα έκφρασης και να διεκδικούν ίση μεταχείριση.
Μέθοδοι και τεχνικές	Βιωματική μέθοδος. Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, δραματοποίηση και παιχνίδι ρόλων.
Μέσα και υλικά	Χώρος τάξης, διαρρύθμιση των καθισμάτων σε ημικόκλιο. Χαρτοταινία, μαντήλια.
Χρόνος που απαιτείται	Μία διδακτική ώρα.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες. Συμμετέχει όλη η τάξη εκτός από έναν μαθητή ή μία μαθήτρια που θα παίξει τον ρόλο του/της φίλου/φίλης. Τα παιδιά της πρώτης ομάδας κάθονται σε καρέκλες και έχουν δεμένα τα χέρια με ένα μαντήλι (εικονικό δέσιμο) και κλειστά τα στόματα με χαρτοταινία. Οι μαθητές/τριες της άλλης ομάδας αναπαριστούν το ζευγάρι τους και στέκονται όρθιοι/ες απέναντι. Κάθε όρθιος μαθητής ή όρθια μαθήτρια λέει στο ζευγάρι του/της τι θέλει (επιθυμεί, ζητά) από αυτόν/ήν, θετικό ή αρνητικό. Για παράδειγμα: «Θέλω να μη μου αντιμιλάς και να πετάγεις όταν είναι οι φίλοι/ες μου μπροστά», «Θέλω να συνεχίσεις να κάνεις παρέα με τους/τις φίλους/ες σου και να βγαίνεις μαζί τους». Αν η δήλωση είναι θετική, τότε αυτός ή αυτή που κάθεται απελευθερώνεται μόνος του/μόνη της (λύνει το μαντήλι από τα χέρια και αφαιρεί τη χαρτοταινία), σηκώνεται και απαντά πως «Χαίρομαι που σέβεσαι, ή αναγνωρίζεις ή κατανοείς ....» και πηγαίνει προς το μέρος του ζευγαριού του/της. Αν η δήλωση είναι αρνητική, τότε παρεμβαίνει ο/η φίλος/η που ελευθερώνει αυτόν/ήν που κάθεται, ο/η οποίος/α απαντά «Με αυτό που μου λες ή μου ζητάς θίγεται...». Στη συνέχεια αυτός ή αυτή πάει και κάθεται μακριά από το ζευγάρι του/της.</p>

6.4 Τέταρτη Δραστηριότητα

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να προβληματιστούν για την κοινωνική κατασκευή του φύλου • να επεξεργαστούν την προσωπική τους στάση για την υιοθέτηση ή όχι κοινωνικών ρόλων ανάλογα με το φύλο.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, κριτική επεξεργασία οπτικοακουστικού υλικού, εστιασμένη παρατήρηση.
Μέσα και υλικά	Βιντεοπροβολέας, σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής, βίντεο https://www.youtube.com/watch?v=b20cKQ_mbiQ , χαρτί A4, μολύβι-στυλό, φύλλα εργασίας.
Χρόνος που απαιτείται	30-35 λεπτά.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες παρακολουθούν στον βιντεοπροβολέα το βίντεο "Slapher" https://www.youtube.com/watch?v=b20cKQ_mbiQ, με την οδηγία να παρατηρήσουν προσεκτικά τους διαλόγους που εκτυλίσσονται.</p> <p>Στη συνέχεια, καλούνται να σχολιάσουν τις αντιδράσεις των αγοριών του βίντεο, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω ερωτήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αν το κορίτσι που απεικονίζεται ήταν αγόρι, τότε το αγόρι θα προχωρούσε σε βίαιη πράξη εναντίον του; - Αν τα αγόρια ήταν κορίτσια και είχαν απέναντί τους ένα κορίτσι θα προχωρούσαν σε βίαιη πράξη εναντίον τους; - Ποιες άλλες συμπεριφορές καλούνται να υιοθετήσουν τα αγόρια εξαιτίας του φύλου τους; - Η βίαιη συμπεριφορά είναι κάτι που μαθαίνεται; <p>Στη συνέχεια, καλούνται να συμπληρώσουν το παρακάτω φύλλο εργασίας:</p> <p>Πράγματα που μου αρέσουν επειδή είμαι αγόρι/κορίτσι...</p> <p>Πράγματα που μου αρέσουν παρόλο που είμαι αγόρι/κορίτσι...</p> <p>Τα συμπληρωμένα φύλλα εργασίας παρουσιάζονται στην ολομέλεια και γίνονται αφορμή για συζήτηση της έννοιας του κοινωνικού φύλου και των στερεοτύπων που το ακολουθούν.</p>

6.5 Πέμπτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να εκφραστούν δημιουργικά οπτικοποιώντας μηνύματα που αφορούν την ισότητα των φύλων και τον σεβασμό στις γυναίκες • να δώσουν θετικά μηνύματα στον κοινωνικό περίγυρο.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, ομαδοσυνεργατική μέθοδος, δημιουργική χρήση του διαδικτύου, παραγωγή ψηφιακού καλλιτεχνικού έργου, δημιουργία ψηφιακής αφίσας.
Μέσα και υλικά	Ένας Η/Υ ανά ομάδα εργασίας, διαδίκτυο, φυλλομετρητής, λογισμικό PosterMyWall.
Χρόνος που απαιτείται	Μία διδακτική ώρα.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων και συνεργατικά αποφασίζουν για το θέμα που επιθυμούν να πραγματευτεί η αφίσα και το περιεχόμενό της. Χρησιμοποιώντας έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή ανά ομάδα, επισκέπτονται την ιστοσελίδα https://edtech.gr/postermywall/ για να ενημερωθούν για τις δυνατότητες του on-line λογισμικού PosterMyWall. Στη συνέχεια, επισκέπτονται την ιστοσελίδα https://www.postermywall.com/ και δημιουργούν τη δική τους διαδικτυακή αφίσα, επιλέγοντας τα σχήματα, τα χρώματα, τη γραμματοσειρά και χρησιμοποιώντας τα προτεινόμενα πρότυπα ή τις δικές τους εικόνες ή/και βίντεο. (Καλό είναι να χρησιμοποιήσουν εικόνα διότι δεν απαιτείται εγγραφή).</p> <p>Κάνοντας «κλικ» στο κουμπί "Create a Design" επιλέγουν το πρότυπο της αρεσκείας τους, κάνουν «κλικ» στο "CustomizeTemplate" και επεξεργάζονται το περιεχόμενο της αφίσας και το παραμετροποιούν. Όταν ολοκληρώσουν την επεξεργασία κάνουν κλικ στο κουμπί "Download" και αποθηκεύουν την αφίσα στον Η/Υ ως εικόνα. Στη συνέχεια, οι αφίσες παρουσιάζονται στην ολομέλεια της τάξης χρησιμοποιώντας βιντεοπροβολέα.</p> <p><i>Εναλλακτικά, οι αφίσες που θα δημιουργηθούν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πρόσκληση της σχολικής κοινότητας σε ημερίδα που θα διοργανώσουν οι μαθητές/τριες με θέμα «βία κατά των κοριτσιών, έμφυλα στερεότυπα, έμφυλοι κοινωνικοί ρόλοι κ.ά.».</i></p>

7. ΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Σημαντικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αλληλοβοήθεια, αλληλοστήριξη, ενδυνάμωση, σημασία της κοινωνίας των βιωμάτων, τρόποι αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, φορείς και δομές υποστήριξης.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν τη σημασία της αλληλοβοήθειας και της αλληλοστήριξης
- να αναδείξουν τον ρόλο της κοινωνίας του βιώματος με άλλους/-ες
- μέσα από την αίσθηση του «ανήκειν» να μοιραστούν τις εμπειρίες τους
- να ενημερωθούν για φορείς και δομές που παρέχουν βοήθεια
- να είναι σε θέση να αναζητήσουν βοήθεια σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν παρόμοια περιστατικά
- να είναι σε θέση να παράσχουν βοήθεια, ενημερώνοντας για τις υπάρχουσες δομές, σε κάποια/ον που έχει υποστεί έμφυλη βία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είναι σε θέση να μοιραστούν τα δικά τους βιώματα και θα συνειδητοποιήσουν την αξία και την τεράστια σημασία του «Δεν είμαι μόνη/ος». Επιπλέον, θα γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίσουν παρόμοια προβλήματα και θα είναι σε θέση να αναζητήσουν βοήθεια από οικεία πρόσωπα ή από φορείς και από τις σχετικές δομές.

7.1 Πρώτη Δραστηριότητα

Στόχος	Κατανόηση του κειμένου.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών. Διαλογική συζήτηση της ολομέλειας μέσω ερωταποκρίσεων και ανάπτυξης θέσεων και επιχειρημάτων.
Μέσα και υλικά	Βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή» σε έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση.
Χρόνος που απαιτείται	Δύο διδακτικές ώρες.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/τριες διαβάζουν το κείμενο που αναφέρεται στη ζωή των κοριτσιών 5 χρόνια μετά. Μετά την ανάγνωση του κειμένου, ο/η κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, μπορεί να επιλέξει ορισμένες από τις ενδεικτικές ερωτήσεις που ακολουθούν, ώστε να διεγερθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να αναπτυχθεί συζήτηση. Εναλλακτικά, μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες μελέτης και καθεμία να επεξεργαστεί συγκεκριμένη ομάδα ερωτήσεων.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σε ποιο μέρος γίνεται η συνάντηση; • Πώς τελικά εκτυλίχθηκε το μέλλον των τριών κοριτσιών; • Αν τα κορίτσια ήταν αγόρια πιστεύετε ότι θα είχαν αντίστοιχα βιώματα; Αν ναι, θα ήταν πιο εύκολο να γνωστοποιήσουν τα βιώματά τους; Γιατί; • Πώς συνδέεται αυτή η ευκολία/δυσκολία με το φύλο τους; • Τι σημασία έχει η κοινοποίηση των βιωμάτων των κοριτσιών - αποδεκτριών ή παρατηρητριών έμφυλης βίας;

7.2 Δεύτερη Δραστηριότητα

Στόχος	Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες: <ul style="list-style-type: none"> • να αναπτύξουν κλίμα εμπιστοσύνης, συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας-τάξης • να ενδυναμώσουν τις μεταξύ τους σχέσεις και να καλλιεργήσουν συνεργατικό πνεύμα • να κατανοήσουν και να προβάλλουν τη θετική έκβαση που μπορεί να έχει η ζωή ενός κοριτσιού, παρά την έμφυλη βία που έχει βιώσει • να καλλιεργήσουν δεξιότητες επίλυσης προβλήματος με την αξιοποίηση αλγοριθμικής σκέψης.
Μέθοδοι και τεχνικές	Βιωματική μέθοδος, μέθοδος επίλυσης προβλήματος, ομαδικό παιχνίδι ανάπτυξης συνεργατικών δεξιοτήτων.
Μέσα και υλικά	Προαύλιο του σχολείου, αντικείμενα που τοποθετούνται ως εμπόδια (καρέκλες, θρανία, γλάστρες, μπάλες κ.ά.), δύο μαντήλια για να καλύπτουν τα μάτια.
Χρόνος που απαιτείται	20-25 λεπτά.
Αναλυτικές οδηγίες	Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες. Στον χώρο τοποθετούνται εμπόδια μπροστά από κάθε ομάδα. Ένας/Μία μαθητής/τρια από κάθε ομάδα δένει τα μάτια του/της και ακολουθώντας τις οδηγίες της ομάδας του/της πρέπει να περάσει τα εμπόδια χωρίς να τα ακουμπήσει, ώστε να φτάσει πρώτος/η στην άλλη άκρη του χώρου αλλά και να ξαναγυρίσει ασφαλής στην αρχική του/της θέση. Οι οδηγίες μπορούν να είναι κατευθυντικές ή/και να περιλαμβάνουν παραιτήσεις για να συνεχίσει ο/η παίκτης/τρια. Η διαδικασία συνεχίζεται με τους/τις υπόλοιπους/ες παίκτες/τριες. Νικήτρια ομάδα αναδεικνύεται η ομάδα η οποία καταφέρνει να καθοδηγήσει όλα τα μέλη της με ασφάλεια ανάμεσα στα εμπόδια.

7.3 Τρίτη Δραστηριότητα

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να δημιουργήσουν θετικό κλίμα στις μεταξύ τους σχέσεις • να ενδυναμώσουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις • να καταρρίψουν στερεότυπα που αφορούν στο φύλο • να αναθεωρήσουν απόψεις που βασίζονται σε προκαταλήψεις σχετικά με το φύλο.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, εστιασμένη παρατήρηση, συνεργατικό παιχνίδι ρόλων.
Μέσα και υλικά	Χώρος τάξης, διαρρύθμιση καθισμάτων σε κύκλο.
Χρόνος που απαιτείται	Μία διδακτική ώρα.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες κάθονται σε κύκλο στον οποίο συμμετέχει και ο/η εκπαιδευτικός. Αυτός/ή ξεκινάει το παιχνίδι λέγοντας μια θετική δήλωση στον μαθητή ή τη μαθήτρια που κάθεται δίπλα του/της ξεκινώντας τη φράση του/της ως εξής:</p> <p>Σε σένα μου αρέσει που... Είσαι καλός/καλή σε... Σε ευχαριστώ που...</p> <p>Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί αν οι δηλώσεις διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο και καταγράφει τις παρατηρήσεις του/της. Σε περίπτωση που ακούγονται δηλώσεις που υποκρύπτουν προκαταλήψεις για τον κοινωνικό ρόλο των κοριτσιών, ο κύκλος σταματά, το θέμα συζητείται και η διαδικασία ξεκινά από την αρχή. Όταν ολοκληρωθεί ο κύκλος ο/η εκπαιδευτικός αναφέρει τις παρατηρήσεις του/της και γίνεται συζήτηση για τις πεποιθήσεις, απόψεις, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές που εμπιέρονται στις διαφορετικές δηλώσεις αγοριών και κοριτσιών.</p>

7.4 Τέταρτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)

Στόχος	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να αναζητήσουν και να ενημερωθούν σχετικά με δομές, φορείς, νομοθεσίες που παρέχουν βοήθεια και υποστηρίζουν κακοποιημένες γυναίκες και παιδιά • να καλλιεργήσουν την πεποίθηση πως υπάρχει βοήθεια και πως κανείς δεν είναι μόνος/η αν βιώνει παρόμοια περιστατικά • να αποδεχτούν τη σημασία της επικοινωνίας του βιώματος με άλλους/ες • να είναι σε θέση να ζητήσουν βοήθεια σε περίπτωση που βιώσουν παρόμοιες καταστάσεις.
Μέθοδοι και τεχνικές	Επεξεργασία εννοιών - πληροφοριών, ομαδοσυνεργατική μέθοδος, αναζήτηση, κατάταξη και αξιολόγηση της πληροφορίας μέσω ιστοεξερεύνησης, παραγωγή πολυτροπικού κειμένου σε λογισμικό παρουσίασης.
Μέσα και υλικά	Ένας Η/Υ ανά ομάδα, διαδίκτυο, φυλλομετρητής, βιβλίο «Ο κόσμος από την αρχή», «Εισαγωγικό σημείωμα», Οδηγός εκπαιδευτικού, κεφάλαιο 2 «θεωρητικό μέρος», λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων.
Χρόνος που απαιτείται	Δύο διδακτικές ώρες.
Αναλυτικές οδηγίες	<p>Οι μαθητές/ριες χωρίζονται σε ομάδες 3-4 ατόμων και στη συνέχεια αναζητούν στο διαδίκτυο φορείς και δομές που παρέχουν βοήθεια σε κακοποιημένες γυναίκες και σε έφηβους/ες. Ο/Η εκπαιδευτικός καλό είναι να τονίσει τη σημασία που έχει κάποιο άτομο εμπιστοσύνης του οικογενειακού ή ευρύτερου περιβάλλοντος στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας, κάτι που μπορούν τα παιδιά να συμπεριλάβουν στις παρουσιάσεις τους. Οι μαθητές και οι μαθήτριες ξεκινούν την αναζήτησή τους από τους φορείς και τις δομές που παρουσιάζονται στα εισαγωγικά θεωρητικά κείμενα του Βιβλίου και του Οδηγού. Επεξεργάζονται, αναλύουν και ταξινομούν τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν και δημιουργούν μια παρουσίαση Powerpoint, αξιοποιώντας τις δυνατότητες του εργαλείου για κίνηση, χρωματισμό επιφανειών και γραμμάτων, διαφορετική διεύθυνση και γραμματοσειρά κειμένων, εισαγωγή εικόνων, βίντεο και μουσικής.</p> <p>Στο τέλος, παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην ολομέλεια της τάξης.</p> <p>Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός, οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να διοργανώσουν μια παρουσίαση στο σχολείο, σε συνεργασία με τον Σύλλογο Διδασκόντων/ουσών και τον Σύλλογο Γονέων ή/και να διοργανώσουν μια ημερίδα σε συνεργασία με τον Δήμο και άλλους φορείς με θέμα την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.</p>

7.5 Πέμπτη Δραστηριότητα (με χρήση ΤΠΕ)

<p>Στόχος</p>	<p>Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • να επεξεργαστούν μεταγνωστικά αυτά που έμαθαν κατά τις προηγούμενες δραστηριότητες • να ευαισθητοποιήσουν τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους και να τους/τις προτρέψουν να δημοσιοποιήσουν περιστατικά έμφυλης βίας σε ενήλικες της εμπιστοσύνης ή σε αντίστοιχους φορείς • να καλλιεργήσουν την αλληλεγγύη στη σχολική κοινότητα • να ενημερώσουν το ευρύτερο κοινό και να διαχύσουν τη γνώση και τις εμπειρίες που απέκτησαν για την έμφυλη βία κατά των εφήβων κοριτσιών • να γίνουν ενεργοί/ές υποστηρικτές/τριες των ίσων δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών.
<p>Μέθοδοι και τεχνικές</p>	<p>Βιωματική μάθηση, δημιουργική χρήση διαδικτύου, παραγωγή συνεργατικού ψηφιακού έργου, δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού - βίντεο.</p>
<p>Μέσα και υλικά</p>	<p>Χώρος του σχολείου ή εξωτερικός χώρος, φορητές συσκευές καταγραφής βίντεο, λογισμικό επεξεργασίας βίντεο για φορητές συσκευές μέσω PlayStore. Εναλλακτικά, χρήση φωτογραφικής μηχανής, Η/Υ, καλωδίου μεταφοράς δεδομένων USB, λογισμικό επεξεργασίας βίντεο για Windows.</p>
<p>Χρόνος που απαιτείται</p>	<p>Τέσσερις διδακτικές ώρες.</p>
<p>Αναλυτικές οδηγίες</p>	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες ξεκινούν ομαδική συζήτηση στην ολομέλεια και αναστοχάζονται την πορεία κάθε κοριτσιού, τις δυσκολίες και τα διλήμματα που αντιμετώπισε, τις καταστάσεις τις οποίες βίωσε και την εξέλιξη της ζωής του. Αναλογίζονται τα κοινά σημεία των τριών ιστοριών και σκέφτονται όλα τα θετικά μηνύματα που θα ήθελαν να στείλουν στις πρωταγωνίστριες των ιστοριών και όλες τις αισιόδοξες σκέψεις και τα υποστηρικτικά λόγια που θα ήθελαν να μεταδώσουν στα κορίτσια που βιώνουν καταπιεστικές συνθήκες και προοπτικές ζωής που ορίζονται από το φύλο τους.</p>

*Αναλυτικές οδηγίες
(συνέχεια)*

Για τον σκοπό αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να χρησιμοποιήσουν φορητές συσκευές και να καταγράψουν τις σκέψεις, τα μηνύματα και τις ιδέες τους σε μορφή βίντεο. Κάθε βίντεο καλό είναι να μην υπερβαίνει τα 10''-15'' ώστε, μετά την επεξεργασία του και την κοινή σύνθεση, να προκύψει ένα σχετικά σύντομο και εύστοχο βίντεο. Για τις φορητές συσκευές προτείνεται να εγκατασταθεί λογισμικό επεξεργασίας βίντεο από το PlayStore, π.χ.

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.cyberlink.powerdirector.DRA140225_01, που είναι ένα ιδιαίτερα εύχρηστο εργαλείο.

Σε περίπτωση που χρησιμοποιηθεί φωτογραφική μηχανή, τότε μεταφέρονται τα αρχεία από τη μηχανή στον Η/Υ μέσω του καλωδίου USB, και συνδυάζονται με απλό μοντάζ χρησιμοποιώντας λογισμικό επεξεργασίας βίντεο, π.χ.

Movie Maker free version (<https://www.topwin-movie-maker.com/download.aspx>) ή οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα γνωρίζουν οι μαθητές/τριες.

Στη συνέχεια, προσθέτουν μουσική της αρεσκείας τους και κοινοποιούν την ταινία που παράχθηκε σε κάποια πλατφόρμα ή/και μέσω κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και στο ΚΕΘΙ ή/και στη UNICEF χρησιμοποιώντας το #kethi και #Reimagine #TheWorldAnew@UNICEFGreece.

Προσοχή: σε περίπτωση που φαίνονται πρόσωπα μαθητών/τριών να φροντίσει ο/η εκπαιδευτικός να έχει εξασφαλίσει γονική συναίνεση.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Αλγοριθμική σκέψη Είναι δεξιότητα που μπορούν και πρέπει να αναπτύξουν όλοι οι άνθρωποι γιατί είναι μέρος της καθημερινότητάς τους π.χ. για να διοργανωθεί μια εκδρομή ποια βήματα πρέπει να ακολουθηθούν ώστε να γνωρίζουμε κόστος ανά άτομο; Η ανάπτυξη της αλγοριθμικής σκέψης έρχεται μέσα από την επίλυση διαβαθμισμένων προβλημάτων. Αποσυναρμολογώντας ή συνθέτοντας μια πολύπλοκη διαδικασία, οι μαθητές/τριες προχωρούν σταδιακά στην επίλυση των επιμέρους βημάτων ενός προβλήματος, με σκοπό την επίλυσή του (Wing, 2006).

Ανακαλυπτική μάθηση Θεμελιώθηκε από τον Μπρούνερ, ο οποίος πίστευε στην ενεργή συμμετοχή του ατόμου στη μάθηση. Θεωρούσε πως η παθητική στάση είναι ανασταλτική για τη μάθηση, η οποία δεν μεταβιβάζεται αλλά κατασκευάζεται μέσα από την εξερεύνηση και την ανακάλυψη. Μέσα από την ανακαλυπτική διαδικασία, ο μαθητής και η μαθήτρια ενδυναμώνουν την αυτοαντίληψή τους, αποκτούν εσωτερικά κίνητρα, εμβαθύνουν στη γνώση, διορθώνουν και βελτιώνουν τον εαυτό τους (Μπρούνερ, 1997).

Βία κατά των γυναικών Ο όρος «βία κατά των γυναικών» νοείται ως «*παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις βίας βασιζόμενης στο φύλο, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τη σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο*» (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, 2011).

Βιολογικό και κοινωνικό φύλο Το βιολογικό φύλο αναφέρεται στα διαφορετικά βιολογικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων, τα οποία ορίζονται ως θηλυκά ή αρσενικά. Το κοινωνικό φύλο αναφέρεται σε σειρά κοινωνικά κατασκευασμένων ρόλων και σχέσεων, χαρακτηριστικά προσωπικότητας, συμπεριφορές, αξίες, εξουσία και επιρροή που αποδίδει η κοινωνία στα δύο φύλα. Ενώ το βιολογικό φύλο θεωρείται μάλλον προσδιορισμένο από γενετικά χαρακτηριστικά, το κοινωνικό φύλο είναι μια αποκτηθείσα ταυτότητα που μαθαίνεται, αλλάζει με την πάροδο του χρόνου και ποικίλλει ευρέως μέσα και πέρα από τους πολιτισμούς. Το κοινωνικό φύλο είναι σχεσιακό και αναφέρεται όχι μόνο στις γυναίκες ή στους άνδρες αλλά και στη σχέση μεταξύ τους (Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, 2014).

Διδακτικό μοντέλο βιωματικής μάθησης Στηρίζεται στη θεωρία του κοινωνικού εποικοδομισμού κατά την οποία το άτομο αποκτά γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και συμπεριφορές μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, δηλαδή της διαμεσολάβησης του κοινωνικού πλαισίου (Μπίκος, 2011, Καμαρινού, 2000).

Διδακτικό μοντέλο επεξεργασίας εννοιών-πληροφοριών Η ανεύρεση και αξιολόγηση των διαφορετικών εννοιών και πληροφοριών που προσφέρονται ή προκύπτουν κατά τη διδακτική διαδικασία (ΙΕΠ, 2014-2020).

Διδακτικό μοντέλο της επίλυσης προβλήματος Αφορά την παρουσίαση στους μαθητές και στις μαθήτριες ενός προβλήματος προς επίλυση και τη διαμόρφωση τακτικών και ενεργειών από αυτούς και αυτές ώστε να οδηγηθούν στη λύση του. Στη συνέχεια, η λύση αυτή δοκιμάζεται στην πράξη προκειμένου να αποδειχθεί η επιτυχία της και να αναζητηθούν ενδεχόμενες βελτιώσεις (Κουτσελίνη & Θεοφιλίδης, 2007).

Διδακτικό μοντέλο ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας Πρόκειται για την ομαδική εργασία που στοχεύει στη συνεργασία των μαθητών και των μαθητριών, προκειμένου να ανταποκριθούν σε κάποιο στόχο και να παραγάγουν ένα κοινό έργο. Ο/Η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τη συνοχή και συνεργασία της ομάδας, η οποία καλείται να αντιμετωπίσει τις διαφορετικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις και πρότερες γνώσεις των μελών της (Ματσαγγούρας, 1999).

Gender mainstreaming Η έννοια αυτή ορίστηκε ως η προώθηση «από τις κυβερνήσεις και άλλους φορείς» της «ενεργού και εμφανούς πολιτικής της ένταξης της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα, έτσι ώστε πριν από τη λήψη αποφάσεων να πραγματοποιείται μια ανάλυση των επιπτώσεων στις γυναίκες και στους άνδρες αντίστοιχα». (Γκερμότση, Μοσχοβάκου & Παπαγιαννοπούλου, 2017).

Εγγενής αξία του ανθρώπου Η ανθρώπινη αξία ως εγγενής έννοια είναι το σύνολο των γενικών, υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους. Ο άνθρωπος και η ανθρώπινη αξία είναι όροι συνώνυμοι. Η συγκεκριμενοποίηση της ανθρώπινης αξίας προκύπτει από την ταύτισή της με τον ίδιο τον άνθρωπο (Δημητρόπουλος, 2005). Η αξία ενός ανθρώπου προκύπτει μόνο και μόνο από το γεγονός ότι είναι μέλος της ανθρώπινης οικογένειας. Η αξία αυτή δεν εξαρτάται από περιουσία, εμφάνιση, σωματική υγεία, καριέρα, σπίτι, προσωπικότητα ή συμμετοχή σε κάποια ομάδα, ούτε από το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τις θρησκευτικές, πολιτικές πεποιθήσεις του (Γαλίτη, 2017).

Έμφυλη βία Βία που έχει ως αποδέκτες άτομα εξαιτίας του φύλου τους, της ταυτότητας του φύλου τους, της έκφρασης του φύλου τους ή τα επηρεάζει δυσανάλογα εξαιτίας του φύλου τους. Συνήθως, ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη βία που υφίστανται γυναίκες και κορίτσια από άνδρες και αγόρια (EIGE).

Θεωρία εποικοδομισμού Σύμφωνα με τη θεωρία του εποικοδομισμού, η νέα γνώση οικοδομείται από τον ίδιο τον μαθητή / την ίδια τη μαθήτρια, όταν έχει νέες εμπειρίες και προσπαθεί να ενσωματώσει τη νέα πληροφορία στο γνωστικό του/της δυναμικό αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο στη μάθηση και κατασκευάζοντας ο/η ίδιος/α τη γνώση (Δημητριάδης, 2015). Κατά τον Vygotsky, που είναι κύριος εκπρόσωπος του κοινωνικού εποικοδομισμού, «η μάθηση ξυπνά μια ποικιλία εσωτερικών διεργασιών ανάπτυξης που μπορούν να λειτουργήσουν μόνο εφόσον το παιδί αλληλεπιδρά με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του και τους ισότιμούς του» (Vygotsky, 1978).

Ιστοεξερεύνηση Δομημένη διερευνητική δραστηριότητα στην οποία το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών αντλείται από τον Παγκόσμιο Ιστό. Οι ιστοεξερευνήσεις είναι σενάρια διδακτικών ενοτήτων, προβλημάτων ή ζητημάτων στα οποία βασικό ρόλο έχει η άντληση και επεξεργασία πληροφοριών από το Διαδίκτυο και τα οποία είναι οργανωμένα σε μορφή ιστοσελίδων (Dodge, 2001).

Οπτική του φύλου Η οπτική η οποία λαμβάνει υπόψη τις έμφυλες διαφορές κατά τη μελέτη οποιουδήποτε κοινωνικού φαινομένου, πολιτικής ή διαδικασίας (EIGE)⁷.

Πολυτροπικό κείμενο Πρόκειται για σύνθετες κατασκευές νοημάτων στις οποίες συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν πολλαπλοί σημειωτικοί τρόποι σε ένα ενιαίο κείμενο. Αυτοί οι συνδυασμοί εξελίσσονται και επεκτείνονται αίροντας τα όρια των σημειωτικών συστημάτων. Αυτή η νέα πρόταση αφαιρεί από τη γλώσσα τον κυρίαρχο ρόλο που είχε μέχρι τώρα και αναδεικνύει την εικόνα ως κυρίαρχο φορέα μηνυμάτων. Η κατασκευή των πολυτροπικών κειμένων διέπεται από την αρχή της προσβασιμότητας του νοήματος, αφού ενεργοποιεί περισσότερα μέσα πρόσληψης (Παγκουρέλια & Παπαδοπούλου, 2016).

Συννεφόλεξο (wordcloud) Η οπτική αναπαράσταση λέξεων-εννοιών σε στατική εικόνα (σύννεφο) που μπορεί να ποικίλει σε σχήμα και περιέχει λέξεις διαφορετικού μεγέθους και χρώματος. Η παιδαγωγική αξιοποίηση του συγκεκριμένου εργαλείου web 2.0. μπορεί να εστιαστεί σε εμπλουτισμό λεξιλογίου, δημιουργία λέξεων-κλειδιών, ανάλυση κειμένου, ιδεοθύελλα, παρουσίαση κ.ά. <https://e-philologist.gr/2019/07/15/synnefolekso-ena-xrisimo-ergaleio-gia-ta-nea-ellinika/>

Φθίνουσα καθοδήγηση Πρόκειται για την υιοθέτηση ενός διδακτικού ρόλου κατά τον οποίο οι εκπαιδευτικοί παύουν να αποτελούν κεντρικά πρόσωπα της διδακτικής διαδικασίας που καθορίζουν τι πρόκειται να γίνει και να δρουν κυρίως ως μεταδότες της γνώσης. Αντίθετα, καθοδηγούν διακριτικά και δημιουργούν τις προϋποθέσεις ώστε να αποσύρονται από το προσκήνιο των διαδικασιών με τελικό στόχο την αυτορύθμιση της γνώσης από τους/τις ίδιους/ες μαθητές/τριες (Βαϊνά, 2008).

---

⁷ <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1197>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαϊνά, Μ. (2008). *Σύγχρονες διδακτικές κατευθύνσεις*. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Κατάρτισης. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.

Γαλίτη-Κυρβασίλη, Π. (2017). *Σύγκρουση και Συνύπαρξη στο σχολείο και στην κοινότητα. Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Συγχώρηση. Προγράμματα και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Γουτανή, Σ., Ιωάννου, Χ., Κακουρή, Μ., Μαννούρη, Α., Φαίδωνος, Π. και Χαραλάμπους, Ε. 2017. *Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού για Αναγνώριση και Διαχείριση Περιστατικών Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών*. Συντονιστική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης Σεξουαλικής Κακοποίησης και Εκμετάλλευσης Παιδιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Γκερμότση, Β., Μοσχοβάκου, Ν. & Παπαγιαννοπούλου, Μ. (2017). *Οδηγός για την Ένταξη της Οπτικής του Φύλου στις Δράσεις των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών*. Αθήνα: Ίδρυμα Μποδοσάκη.

Γλωσσάρι Βασικών Όρων και Εννοιών για την Ένταξη της Διάστασης του Φύλου. Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2014 -2017).

<https://medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/2020/05/FINAL-GLOSSARY.pdf>

Δημητριάδης, Σ. (2015). *Θεωρίες Μάθησης και Εκπαιδευτικό Λογισμικό*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Δημητρόπουλος, Α. (2005). *Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου*, τ.ΙΙΙ. Θεσσαλονίκη: εκδ. Σάκκουλα.

Dodge, B. (2001). Five rules for writing a great WebQuest. *Learning and Leading with Technology*, 28(8), 6–9.

Εγχειρίδιο για καθηγητές/καθηγήτριες. Έμφυλη βία και ασφάλεια στο διαδίκτυο. Μεσογειακό Ινστιτούτο Σπουδών στο φύλο (2014).

<https://medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Textbook-GR.pdf>

ΙΕΠ (2014-2020). *Σύγχρονες μέθοδοι διδασκαλίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση*. Επιχειρησιακό πρόγραμμα: «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, εκπαίδευση και κατάρτιση» Π.1.5.2.γ: Επιμορφωτικό υλικό για τη ΘΕ 4.2:

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/PROKIRIKSEIS-ERGA/Erga/Epimorfosi_Mathiteia/1.5.2.c_epimorfotiko_yliko_EY1_THE4.2.pdf

ΙΕΠ (2018). *Οδηγός για την ένταξη της οπτικής του φύλου στα προγράμματα σπουδών και στα διδακτικά βιβλία και υλικά*.

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/GENERAL/2018-05-15_odigos_isotita_fylon.pdf

Ιστότοπος κατά της βίας των γυναικών. Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων.
<http://womensos.gr/>

Καμαρινού, Δ. 2000. *Βιωματική μάθηση στο σχολείο*. Ξυλόκαστρο: αυτοέκδοση.

Ματσαγγούρας, Η. (1999). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Μπακιρτζής, Κ. (2010). *Βιωματική μάθηση και εμπύχωση ή ο δάσκαλος-εμπυχωτής. Μικρές ομάδες στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Μπίκος, Κ. (2011). *Κοινωνικές σχέσεις και αλληλεπίδραση στη σχολική τάξη*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Μπρούνερ, Τζ. (1997). *Πράξεις νοήματος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (πηγή: www.un.org, Womensos.gr).

Παγκουρέλια, Ε., & Παπαδοπούλου, Μ. (2016). Επιχειρηματολογικές πρακτικές πολυτροπικών κειμένων: Δεξιότητες αποκωδικοποίησης και ερμηνευτικές προσπάθειες εφήβων μαθητών. *Γλωσσολογία*, 24.
<http://glossologia.phil.uoa.gr/> .

Σαρρή Κ. & Τριχοπούλου Α. (2018). *Επιχειρηματικότητα, Κοινωνική Οικονομία - η οπτική του φύλου*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.

Safran, E. S. (2007). Bullying Behavior, Bully Prevention Programs, and Gender, *Journal of Emotional Abuse*, 7(4), 43-66.

Schiebinger, L (2006). *Ο νους δεν έχει φύλο; Οι γυναίκες στις απαρχές της νεωτερικής επιστήμης* (μτφρ Κατερίνα Αραμπατζή, επιμ. Μαρία Ρεντετζή). Αθήνα: Κάτοπτρο.

Σύμβαση για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών [Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women-CEDAW], 1979. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.
<https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/cedaw.pdf>.

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, Κωνσταντινούπολη, 2011.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/DOC/?uri=CELEX:52016PC0109&from=EL>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wing, J. (2006). *Communications of the ACM* Volume 49, Number 3, Pages 33-35.

World Health Organization (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A Europe free from gender-based violence (2013)

Συγγραφείς: European Institute for Gender Equality (EIGE) European Union

Εκδότης: Publications Office

Σύνδεσμος: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/MH0113474EN1.pdf>

Administrative data sources on gender-based violence against women in the EU: Current status and potential for the collection of comparable data (2014)

Εκδότης: Publications Office

Σύνδεσμος: http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0113492ENN_PDF.Web_.pdf

Αντιρατσιστική εκπαίδευση (2015)

Συγγραφείς: Πανταζής, Βασίλης Α.

Εκδότης: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Σύνδεσμος: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/1633/1/13021_%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7.pdf

European Commission Gender Based Violence

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en

FRA (2015) – EU wide survey on Violence against women

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Council of Europe – Istanbul Convention

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home?>

Council of Europe – Gender Equality Strategy

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>

EU Charter of Fundamental Rights

Cyber violence against women and girls: A world-wide wake-up call (2015)

Συγγραφείς: Tandon, Nidhi

Εκδότης: Broadband Commission for Digital Development

Σύνδεσμος: http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/cyber_violence_gender%20report.pdf?v=1&d=20150924T154259

Γράφοντας μετά τη σιωπή: Ενισχύοντας τις δεξιότητες αυτοβιογραφικής γραφής ως μέσο στήριξης γυναικών που επέζησαν της έμφυλης βίας: Εγχειρίδιο μεθοδολογίας (2015)

Εκδότης: Libera Università dell' Autobiografia

Σύνδεσμος: http://www.antiviolence-net.eu/Writing_beyond_silence_EL.pdf

Ετήσια έκθεση 2018 (2019)

Συγγραφείς: Συνήγορος του Πολίτη, Ανεξάρτητη Αρχή

Εκδότης: Συνήγορος του Πολίτη

Σύνδεσμος: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2018-p00-plires-keimeno.pdf>

Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων

Gender equality awareness raising against intimate partner violence. Τεύχος 3. Εγχειρίδιο εκπαιδευτικού (2015)

Εκδότης: Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας

Σύνδεσμος: http://www.antiviolence-net.eu/GEAR_against_IPV_Booklet_III_GR%20Revised_sample.pdf

European Comparative report: Empowering Care: Empowering girls in residential care against violence against women (2013)

Εκδότης: SURT, Women's Foundation

Σύνδεσμος: http://www.empoweringcare.eu/wp-content/uploads/2014/01/Empowering-Care-Comparative-Report_EN1.pdf

Gender equality glossary (2014)

Εκδότης: Council of Europe, Gender Equality Commission

Σύνδεσμος: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a1cb6>

Επισκόπηση της εφαρμογής της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου στα κράτη μέλη της ΕΕ: Βία κατά των γυναικών - Υποστήριξη των θυμάτων: Βασικά πορίσματα (2013)

Εκδότης: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύνδεσμος: <http://womensos.gr/wp-content/uploads/Review-EIGE-ELL.pdf>

Estimating the costs of gender-based violence in the European Union: Report (2014)

Εκδότης: EIGE: Publications Office

Σύνδεσμος: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0414745EN2.pdf>

4η θεματική ενότητα εκπαιδευτικού υλικού: Εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές. 4/4 2014

Συγγραφείς: Αθανασάτου, Γιάννα

Εκδότης: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

Σύνδεσμος: <http://www.gynaiques-politiki.gr/%CE%B5%CE%BA%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82>

Η ατμοσφαιρική βία υπό συνθήκες συνυφασμένων κρίσεων (2018)

Συγγραφείς: Άννα Καραστάθη

Εκδότης: Ειρήνη Αβραμοπούλου, Αθηνά Αθανασίου, Μαρία Λιάπη, Πηνελόπη Παπαηλία, Έλενα Τζελέπη

Σύνδεσμος: <http://feministiq.net/atmosferikotita-vias/>

International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach (2018)

Εκδότης: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

Σύνδεσμος: http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/ITGSE_en.pdf

Life skills through Drama: Equipping adolescent girls with key knowledge and skills to help them to mitigate, prevent and respond to Gender Based Violence.

Εκδότης: International Rescue Committee.

Σύνδεσμος: <https://gbvaor.net/sites/default/files/2019-07/Life%20Skills%20Through%20Drama%20IRC%202018.pdf>

L' indice d' égalité de genre: Principaux résultats (2014)

Εκδότης: Office des publications de l' Union européenne

Σύνδεσμος: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0213275FRC.pdf>

Let's put an end to gender-based violence (2018)

Εκδότης: Publications Office of the European Union

Σύνδεσμος: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/117d1d66-74fd-11e8-9483-01aa75ed71a1>

My Safety, My Wellbeing. (2014)

Εκδότης: International Rescue Committee

Σύνδεσμος: <https://www.corecommitments.unicef.org/kbdb/my-safety%2C-my-wellbeing.url>

Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape (2013)

Εκδότης: European Parliament

Σύνδεσμος: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/493025/IPOL-FEMM_ET\(2013\)493025_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/493025/IPOL-FEMM_ET(2013)493025_EN.pdf)

Social and Emotional Learning Toolkit (2016)

Εκδότης: International Rescue Committee

Σύνδεσμος: <https://shls.rescue.org/shls-toolkit/social-emotional-learning/>

Strategic framework on violence against women: 2015-18 (2015)

Εκδότης: European Institute for Gender Equality (EIGE)

Σύνδεσμος: <http://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b7c14c13-1541-4f37-9b28-3559a0f84190/language-en>

Special Eurobarometer. Report: Gender-based violence. 449 (2016)

Εκδότης: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύνδεσμος: <https://www.slideshare.net/JessicaBauldry1/special-eurobarometer-449-report-on-genderbased-violence>

Training resource package: A guide for professionals working with refugee and migrant populations in the context of of GBV specialised services (2018)

Συγγραφέας: Βιργινία Ξυθάλη

Εκδότης: Centre for Research on Women's Issues 'Diotima'

Σύνδεσμος: <http://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2019/04/Diotima-TrainingResourcePackage-Final-Net.pdf>